

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

**VOLNOČASOVÉ AKTIVITY ŽÁKŮ SE
SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM**
BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Autor práce:

Stanislava Šimíčková

Vedoucí práce:

Doc. PhDr. Eva Suralová Ph.D

OLOMOUC 2015

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji své vedoucí bakalářské práce Doc. PhDr. Evě Suralové Ph.D, za trpělivé a příkladné vedení mé bakalářské práce na téma Volnočasové aktivity žáků se sluchovým postižením a za pomoc při řešení dané problematiky. Dále bych chtěla poděkovat všem profesorům, kteří mi umožnili doplnit si vzdělání, pro výkon mého povolání. V poslední řadě bych touto cestou taky poděkovala svému zaměstnavateli SŠED Frýdek- Místek.

Prohlašuji, že mnou předložená bakalářská práce na výše uvedené téma, je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala zcela samostatně. Veškeré zdroje a literaturu, ze které jsem čerpala při zpracování, ve své práci řádně cituji a jsou také uvedeny v seznamu použité literatury.

V Olomouci dne:

Obsah

| | |
|---------------------------------------------------------------------|-----------|
| Úvod..... | 5 |
| Teoretická část | |
| 1 Problematika sluchového postižení..... | 7 |
| 1.1 Vymezení pojmů..... | 7 |
| 1.1.1 Sluch | 7 |
| 1.1.2 Nedoslychavost..... | 8 |
| 1.1.3 Hluchota..... | 9 |
| 1.2 Etiologie sluchového postižení | 10 |
| 1.2.1 Centrální vady sluchu | 10 |
| 1.2.2 Geneticky podmíněné vady sluchu | 10 |
| 1.2.3 Embryonálně získané vady sluchu..... | 11 |
| 1.2.4 Perinatálně získané vady sluchu | 11 |
| 1.2.5 Traumatické poškození vnitřního ucha..... | 12 |
| 1.2.6 Zánětlivá poškození kochleovestibulárního analyzátoru | 12 |
| 2 Komunikace sluchově postižených | 14 |
| 2.1 Orální komunikační systémy..... | 14 |
| 2.1.1 Mluvená řeč | 15 |
| 2.1.2 Psaná forma řeči..... | 15 |
| 2.1.3 Čtení a poruchy sluchu..... | 15 |
| 2.2 Vizuálně motorické komunikační systémy | 16 |
| 2.2.1 Daktylní forma řeči | 16 |
| 2.2.2 Znakový jazyk..... | 16 |
| 2.3 Bilingvismus neslyšících..... | 17 |
| 3 Výchova a vzdělávání sluchově postižených..... | 19 |
| 3.1 Integrace dětí se sluchovým postižením..... | 20 |
| 4 Volnočasové aktivity u dětí se sluchovým postižením..... | 22 |
| 4.1 Volnočasové aktivity..... | 22 |
| 4.1.1 Volný čas a jeho využití ve svazu neslyšících | 24 |
| 4.1.2 Volnočasové aktivity a sociální služby v ČUN | 25 |
| 4.1.3 Kurzy pro osoby se sluchovým postižením | 27 |
| 4.2 Nácvik životních dovedností jako volnočasová aktivita | 27 |
| Praktická část | |
| 5 Cíle šetření | 29 |
| 5.1 Charakteristika respondentů a místa, kde probíhalo šetření..... | 29 |

| | | |
|--------------|--------------------------------------------------------|-----------|
| 5.2 | Analýza dotazníkového šetření | 31 |
| 5.3 | Diskuze..... | 48 |
| Závěr | | 50 |
| | Seznam tabulek a grafů | 51 |
| | Seznam použité literatury a internetových zdrojů | 53 |
| | Příloha č. 1 Dotazník..... | 55 |
| | Anotace | |

ÚVOD

Jako téma své bakalářské práce jsem si vybrala „Volnočasové aktivity dětí se sluchovým postižením“. Volný čas a jeho využívání je totiž v dnešní době velmi diskutované téma. Většina dětí a mládeže má volného času dostatek, ale neumějí jej kvalitně trávit. Zejména proto je důležité naučit děti využívat volný čas a nabídnout dostatečné množství volnočasových aktivit.

Tato problematika mne zaujala především proto, že bych v budoucnu ráda pracovala s dětmi, se sluchovým postižením. Snažit se problematice sluchu maximálně porozumět a být jim v co největší míře nápomocna. Sama velice ráda vzpomínám na své dětství, které jsem s ostatními dětmi trávila převážně venku při hraní nespočetných her. To vše bylo pro nás přínosem pro zdraví i fyzickou kondici. Díky tomu, jsme měli velkou spoustu kamarádů a zážitků.

Dalším ovlivněním pro napsání mé práce bylo navštěvování jednoletého kurzu znakového jazyka pod vedením neslyšící lektorky Marcely Polové v Kopřivnici. Během první hodiny jsme se naučili první znaky a dychtivě sledovali gesta, ale hlavně mimiku naší skvělé učitelky. Na každou další výuku k ní jsme se všichni velice těšili. Po zakončení tohoto kurzu jsme obdrželi osvědčení o absolvování.

V neposlední řadě bych chtěla uvést právě školu v Ostravě Porubě, kde jsem měla možnost pod vedením magistry Jany Barvíkové nahlédnout do výuky a praktik neslyšících dětí. Velice mě to zaujalo. Mohla jsem se zeptat na cokoli a vidět jaké pomůcky a prostředky se používají pro dosažení postupů v komunikaci. Měla jsem také možnost promluvit s matkou dvou holčiček, které měly obě kochleární implantát. Rozhovor se týkal jak domácí přípravy do školy, tak každodenních záležitostí jejich rodiny. Pro mě bylo velice zajímavé, že tato rodina, kdy otec i matka byli zcela zdraví, měli dva starší slyšící syny a dvě mladší dcery, které jsou ale neslyšící.

V teoretické části bakalářské práce uvádím, co je to sluchové postižení, jaké druhy sluchového postižení se v populaci nejčastěji vyskytují a jaká je jejich etiologie. Dále se v teoretické části práce věnuji problematice, která je spojená s komunikací sluchově postižených dětí. Další kapitolou je výchova a vzdělávání sluchově postižených dětí a jejich volnočasové aktivity.

V praktické části jsem se zaměřila na zjištění volnočasových aktivit u dětí, které navštěvují školu pro sluchově postižené v Ostravě- Porubě. Tento průzkum jsem realizovala prostřednictvím dotazníků s otevřenými a uzavřenými otázkami, které byly dětem rozdány. Získané poznatky z této práce mohou sloužit k porovnání volného času dětí zcela zdravých a dětí se sluchovým postižením.

1 PROBLEMATIKA SLUCHOVÉHO POSTIŽENÍ

1.1 Vymezení pojmů

1.1.1 Sluch

Sluchové ústrojí je určeno k vnímání zvuku, který vzniká kmitáním těles a šíří se jak vzduchem, tak i kapalinami či pevnými tělesy.¹ Principem je, že bubínkovou membránu rozkmitají vibrace, které se šíří od ušního boltce zevním zvukovodem. Chvěním bubínku se poté přenáší na soustavu kůstek, které sousedí s vnitřní částí bubínkové membrány. Chvění se tak šíří a přeměňuje se na kratší a silnější pohyby. Za to může horní stěna středního ucha. Třmínek následně přenáší chvění do tekutiny, která vyplňuje hlemýždě. Uvnitř hlemýždě se nachází Cortiho orgán, který je asi dvacet pět milimetrů dlouhý a obsahuje dvacet pět tisíc vláskových buněk, citlivých na vibrace. Nervová vlákna, která vycházejí z Cortiho buněk, přenášejí impuls do sluchového nervu. Nervové impulsy procházejí nervem do sensorické kůry a tam se „rozkódují“.²

Lékařský obor, který se zabývá lidským, sluchem se nazývá audiologie. Dospělý člověk dokáže slyšet zvuky s frekvencí šestnáct až dvacet tisíc hertzů, přičemž děti slyší i vyšší zvuky. Běžný lidský hlas má od 200 do 800 hertzů. Normální sluch je podmínkou přirozeného vývoje řeči. Oboustranná porucha sluchu u dítěte tento vývoj ohrožuje a je také příčinou jeho opoždění nebo jeho narušení. Porucha sluchu má negativní dopad na rozvoj kognitivních schopností dítěte a jeho intelektuálního vývoje. Brzké zjištění poruchy sluchu a přesná diagnóza, to jsou stěžejní aspekty v péči o dítě se sluchovým postižením.³ Například zdravé dítě reaguje na chrastítka nebo na hlas osoby tak, že natáčí hlavu za zdrojem zvuku. Dítě, u kterého je podezření na sluchovou vadu, prochází jedním z testů sluchu. Jedná se o tzv. crib- o- gram.⁴ Pokud se u takto zkoumaného jedince sluchová vada potvrdí, znamená to okamžitou diagnostiku (audiometrie).

¹ OREL, M. FACOVÁ, V. a kol. *Člověk, jeho smysly a svět*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2010. ISBN 978-80-247-2946-6.

² MILANO, F. *Ilustrovaný atlas anatomie*. Praha: 2006. ISBN 80-7371-142-7.

³ PLEVOVÁ, I. SLOWÍK, R. *Komunikace s dětským pacientem*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2010. ISBN 978-80-247-2968-8.

⁴ LEIFER, G. *Úvod do porodnického a pediatrického ošetřovatelství*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2004. ISBN 80-247-0668-7.

1.1.2 Nedoslýchavost (hypakuze)

Nedoslýchavost je částečná redukce sluchu. Nedoslýchavostí je postiženo přibližně pět procent populace v ČR, většinou se jedná o starší jedince s presbyakuzí (stařecká nedoslýchavost)⁵. Těžký i lehký stupeň nedoslýchavosti s sebou mohou přinášet výrazný handicap na poli profesním, ale i sociálním. Nedoslýchavost tedy výrazně snižuje kvalitu života. U některých jedinců, může tato redukce sluchu vyústit až v psychosociální izolaci. Může také být příznakem komplexnějšího a závažnějšího onemocnění (např. tumor mozku). Náhle vzniklá nedoslýchavost představuje v otorhinolaryngologii okamžitou návštěvu lékaře. Poruchy sluchu mohou mít původ centrální, nebo periferní, přičemž periferní nedoslýchavost se vyskytuje častěji. Oboustranná nedoslýchavost upozorňuje na otologickou příčinu (obor, který se zabývá onemocněním ucha).⁶

Centrální nedoslýchavost

Centrální nedoslýchavost vzniká v důsledku poškození sluchové dráhy. Poškození vždy závisí na lokalizaci a velikosti léze, nejčastěji se jedná o trauma nebo tumor. Klinický obraz může být někdy zavádějící, a to zejména na fatické poruchy (poruchy řeči)⁷ nebo poruchu intelektu.

Periferní nedoslýchavost

Periferní nedoslýchavost může být převodní, nebo percepční.

Převodní nedoslýchavost

Příčinou může být překážka v zevním nebo středním uchu; může se jednat o mazovou zátku nebo zánět v zevním zvukovodu, perforaci bubínku, akutní či chronický zánět středního ucha, katar Eustachovy trubice, otosklerózu apod.

⁵<http://lekarske.slovníky.cz/>

⁶MUMENTHALER, M. et. al. *Neurologická diferenciální diagnostika*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2008. ISBN 978-80-247-2298-6.

⁷MATĚJČEK, Z. *Psychologie nemocných a zdravotně postižených dětí*. Jinočany: Nakladatelství H&H 2001. ISBN 80-86022-92-7.

Percepční nedoslýchavost

Percepční nedoslýchavost vzniká v důsledku poškození vnitřního ucha nebo sluchového nervu. Lze ji dále rozdělit na kochleární a retrokochleární. Pacienti špatně rozumějí i po zesílení intenzity řeči a velmi často trpí diplakuzí:

- Diplacusisdysharmonica – tón slyší v každém uchu o jiné výšce.
- Diplacusisechotica – v jednom uchu slyší zvuk opožděně.

Percepční kochleární nedoslýchavost

Jedná se zejména o poškození hlemýždě. Etiologicky se může jednat o presbyakuzi, socioakuzi, Méniérovu chorobu, ischemické nebo toxické poškození vnitřního ucha.

Percepční retrokochleární nedoslýchavost

Nejčastější příčinou jsou nádory mostomozečkového koutu. Ve většině případů se jedná o vestibulární schwannom, což je nezhoubný, pomalu rostoucí nádor způsobený nadprodukcí Schwannomových buněk. Vyskytuje se nejčastěji mezi třicátým a padesátým rokem života a je nejčastěji diagnostikován po zjištění poruchy sluchu a rovnováhy. Dalším z častých příznaků bývá také tinnitus. V České republice se objevuje, přibližně u deseti jedinců z milionu.⁸

1.1.3 Hluchota (surditas)

Hluchota je snížená nebo chybějící schopnost vnímat zvukové informace. Některé případy ztráty sluchu jsou vratné lékařskou léčbou, mnohé vedou k trvalému postižení. Velmi důležitý je věk, ve kterém sluchová ztráta nastala. Hluchota je nejčastěji spojována se šelesty v uších (tinitus), ale je potřeba vzít v úvahu i jinou problematiku, a to může být například u zevního zvukovodu zaschlý maz (cerumen) nebo cizí těleso. Sluchové kompenzační pomůcky a kochleární implantáty mohou zmírnit některé problémy způsobené sluchovou poruchou, ale

⁸ KLOZAR, J. et al. *Speciální otorinolaryngologie*. 1. vydání. Praha: Galén, 2005. ISBN 80-7262-346-X.

nemohou sluch plnohodnotně nahradit. Osobám s nedoslýchavostí kromě sluchových rehabilitačních prostředků slouží i sluchové pomůcky a prostředky k usnadnění komunikace.⁹

1.2 Etiologie sluchového postižení

Etiologie sluchového postižení je rozsáhlá a proto se dělí podle věku, ve kterém se objevily u jedince příznaky. Dále se dělí podle příčiny, a to na endogenní (vnitřní) a exogenní (vnější). Endogenní příčiny jsou obsaženy v genetickém kódu dítěte a exogenní se rozdělují na fyzikální, chemické a biologické. Více než polovina sluchově postižených dětí trpí vadou sluchu a to vrozenou. Z této poloviny má více než padesát procent příčinu genetickou, třicet procent je spjato s ostatními perinatálními riziky a u zbylých dvaceti procent vad, se nedaří příčinu objasnit.¹⁰

Příčiny hluchoty

- Vrozené (genetické nebo ne-genetické vrozené vývojové vady).
- Získané onemocnění sluchu (záněty, nádory, úrazy, degenerativní onemocnění).
- Traumatické poškození (úraz, poškození toxické a hlukem).

1.2.1 Centrální vady sluchu

Jsou to vady, které vznikají lézemi sluchové dráhy. Jejím funkcí je totiž integrace impulzů jednotlivých neuronů, přenos dat a dekodování akustických signálů. Mezi příčiny těchto vad řadíme i stavy po traumatech nebo metabolických postižení. Léčba spočívá v rehabilitaci sluchu a v použití sluchadel. Důležitá je ovšem dlouhodobá rehabilitace.

1.2.2 Geneticky podmíněné vady sluchu

Hereditární vady sluchu bychom neměli zaměňovat s vadami kongenitálními, mezi které patří embryonálně a perinatálně získané sluchové vady. Ty bývají zjištěny až po narození dítěte.

⁹ COLLINS DOUGLAS R. *Diferenciální diagnostika prvního kontaktu*. Praha: Grada Publishing a.s., 2007. ISBN 978-80-247-0897-3.

¹⁰MUKNŠNÁBLOVÁ, M. *Péče o dítě s postižením sluchu*. Praha: Grada Publishing a.s., 2014. ISBN 978-80-247-5034-7.

U geneticky podmíněných vad, se jedná o různé typy degenerace hlemýždě či periferních neuronů, mezi které patří:

- *Michelův typ- jde o kompletní nevyvinutí středního ucha.*
- *Mondiniho typ- vyvinut jeden závit hlemýždě. Sluch bývá různě postižen.*
- *Bingův- Siebenmannův typ- labyrint kostní je normální, membranózní je nevyvinutý.*
- *Scheibeho typ- částečná malformace sakulu a hlemýždě.*
- *Malformace středouší a zevního ucha- bývá postižen hlavně převodní aparát, mnoho těchto vad lze operativně vyřešit.*
- *Alportův syndrom- oboustranná porucha sluchu.*
- *Uscherův syndrom- kombinace postižení očí a uší.¹¹*

1.2.3 Embryonálně získané vady sluchu

Jsou to vady kongenitální (zjištěné po porodu), které působí negativně na plod v období těhotenství. Pro vznik nitroušních malformací je rizikové období kolem dvacátého dne po koncepci (početí) setkáváme se tak s anomáliemi zevního, středního a vnitřního ucha:

- *Virus rubeoly- způsobuje afekci (postižení) středního a vnitřního ucha.*
- *Toxoplazmóza- způsobuje poškození vnitřního ucha.*
- *Virová afekce- parotitida (příušnice), herpes zoster (pásový opar), mají za následek léze vnitřního ucha.*
- *Lues (syfilis)- způsobuje degeneraci vnitřního ucha a periferních neuronů.*

1.2.4. Perinatálně získané vady sluchu

Objevují se při porodu a to zejména v souvislosti s poškozením hlemýždě a mozkového kmene. Ať už jsou ale příčiny vzniku jakékoliv, je potřeba klást důraz na včasnou diagnostiku a rehabilitaci.

¹¹ HAHN, A., a kol. Otorinolaryngologie a foniatrie v současné praxi. Praha: Grada Publishing, a. s., 2007. ISBN 978-80-247-0529-3.

1.2.5 Traumatické poškození vnitřního ucha

Sluchová funkce je velmi složitá a každý úraz hlavy na ní má vliv. Proto velmi často po úrazech hlavy dochází ke zlomeninám pyramidy.

1.2.6 Zánětlivá poškození kochleovestibulárního analyzátoru

Původcem je infekce Herpes Zoster virus, který se vyskytuje v každém věku. Mezi příznaky patří vysoké teploty, zarudnutý boltec, drobné puchýřky a percepční porucha sluchu. Dalším zánětlivým poškozením je tumor statoakustického nervu, který má svůj původ v oblasti vnitřního zvukovodu. Jedná se o vznik benigního tumoru, který roste velmi pomalu a zapříčiňuje vysokofrekvenční tinitus a nitroušní nedoslýchavost.¹²

Rozdělení sluchových vad, které je používáno v surdopedii a které je doplněno informacemi o vlivu sluchové vady na možnosti řečové komunikace dítěte:

- *Neslyšící – vrozená hluchota či získaná v raném věku*
- *Dítě se zbytky sluchu- jedná se o dítě s neúplnou ztrátou sluchu, který nestačí ke spontánnímu rozvoji řeči, ale lze ho však při rozvíjení řeči využít.*
- *Dítě těžce nedoslýchavé- ztráta 70-90 dB, slyší hlasitou řeč ve vzdálenosti menší než 1 m, sluch nestačí pro běžnou komunikaci, rozvoj řeči opožděný, spontánně se učí odezírat, vyžaduje výuku ve speciální škole.*
- *Dítě středně nedoslýchavé- ztráta 40-70 dB, za určitých podmínek sluchadlo umožňuje běžnou komunikaci, řeč je pak srozumitelná, a schopnost učení není nijak porušena.*
- *Dítě lehce nedoslýchavé- ztráta 20-40 dB, slyší řeč, nemá nápadnější poruchy komunikace, a tato vada se dá dobře kompenzovat sluchadlem.*
- *Dítě později ohluchlé- ke ztrátě sluchu došlo v době po skončení základního rozvoje řeči, která zůstává zachována, ale tato vada vyžaduje soustavnou péči.*
- *Kombinované vady- sluchová vada bývá kombinována s mentálním postižením, je proto nutno pečlivě zhodnotit podíl mentální retardace a podíl sluchové vady.*¹³

¹² HAHN, A., a kol. Otorinolaryngologie a foniatrie v současné praxi. Grada Publishing, a. s., 2007. ISBN 978-80-247-0529-3.

¹³ HOUDKOVÁ, Z. Sluchové postižení u dětí - komplexní péče. 1. vydání. Praha: Triton, 2005. ISBN: 80-7254-623-6.

Tabulka č. 1. Stupně poškození sluchu¹⁴.

| Stupeň | Velikost ztráty sluchu | Názvy sluchových ztrát | Kategorie dle vyhlášky MPSV č. 284/1995 Sb. |
|--------|-----------------------------------------------------|-------------------------------------------------|---------------------------------------------|
| 1. | 0 – 25 dB | Normální sluch | |
| 2. | 26 – 40 dB | Lehká ztráta sluchu Lehká nedoslýchavost | Lehká nedoslýchavost (již od 20 dB) |
| 3. | 41 – 55 dB | Střední ztráta sluchu Střední nedoslýchavost | Středně těžká nedoslýchavost |
| 4. | 56 – 70 dB | Středně těžká ztráta sluchu | Těžká nedoslýchavost |
| 5. | 71 – 90 dB | Těžká ztráta sluchu Těžké postižení sluchu | Praktická hluchota |
| 6. | 91 dB a více (body v audiogramu i nad 1 kHz) | Velmi těžká sluchová ztráta | Hluchota |
| 7. | 91 dB a více (v audiogramu žádné body nad 1 kHz) | Velmi těžká sluchová ztráta | Úplná hluchota |

¹⁴ KRAHULCOVÁ, B. *Komunikace sluchově postižených*, 2.vyd. Praha: Univerzita Karlova, 2001. ISBN 80-246-0329-2.

2 KOMUNIKACE SLUCHOVĚ POSTIŽENÝCH

Problémem u jedinců se sluchovým postižením jsou jejich jazyková specifika, která je odlišují od zbytku populace. Tímto specifikem je porucha či absence jejich smyslu- a to sluchu. Stěžejním prvkem v komunikaci je řeč, jejímiž prostředky bývají v majoritní společnosti mluvený jazyk a ve společnosti osob se sluchovým postižením, jazyk znakový. Úkolem speciálních pedagogů ve výchovně- vzdělávacím procesu, je rozvíjet u dětí se sluchovým postižením jejich osobnost a jejich jazykovou a sociální kompetenci.

Základním předpokladem komunikace je navázání zrakového kontaktu, mezi komunikujícími osobami. K navázání kontaktu je ale potřeba využít určité techniky, především:

- Zvuk- je využíván při oslovení (zavolání, tlesknutí apod.)
- Dotyk- poklepání na rameno, popřípadě na jinou část ruky.
- Vibrace- zatřepání na stolovou desku.
- Pohyb rukou.
- Rozsvícení světla v místnosti.
- Můžeme požádat jinou osobu o zprostředkování kontaktu.¹⁵

2.1 Orální komunikační systémy

Tato metoda vychází z předpokladu, že by se sluchově postižení lidé měli naučit využívat běžnou mluvenou a psanou formu řeči. Stěžejním aspektem by bylo používání srozumitelné řeči a schopnost odezírání mluvené řeči neslyšícím člověkem, popřípadě využití pomoci ve formě daktylní abecedy.¹⁶

Výhodou je, že se děti učí jazyk majoritní společnosti, kterým navíc mluví i jejich rodiče a příbuzní. Rodiče se tedy nemusí učit českému znakovému jazyku, který slyšícím lidem činí do jisté míry značné problémy při jeho učení. Také dítě už samo sebe nevnímá jako „cizince“ v rodině. Zvládnutí mluvené i grafické podoby mateřského jazyka, je velkým pozitivem v integraci sluchově postiženého dítěte do společnosti.¹⁷

¹⁵LANGER, J. *Komunikace osob se sluchovým postižením*. Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. 95 s. ISBN 978-80-244-3674-6.

¹⁶SLOWÍK, J. *Speciální pedagogika*. Praha: Grada Publishing a. s., 2007. ISBN 978—80-247-1733-3.

¹⁷ŠEDIVÁ, Z. *Psychologie sluchově postižených ve školní praxi*. Praha: Septima, 2006. ISBN: 80-7216-232-2.

2.1.1 Mluvená řeč

I přes poruchu sluchu, jsou lidé trpící absolutní hluchotou a nedoslýchavostí schopni naučit se vyjadřovat orální zvukovou řečí. Orální řeč je prostředkem, který pomáhá překlenout komunikační bariéru sluchově postižených a to i přes to, že v ní skoro všichni sluchově postižení mají nedostatky. U nedoslýchavých dětí je vývoj mluvené řeči opožděn, u dětí, které ztratily sluch v určitém věku, je přerušen a u dětí těžce sluchově postižených je vývoj řeči omezen. Na vzniku dysgramatismu se podílí tyto faktory:

- *Nízká mluvní zkušenost.*
- *Nedostatek, či absence sluchové kontroly nad vlastní řečí.*
- *Omezené možnosti běžného mechanismu zvládnutí gramatiky mateřského jazyka.¹⁸*

2.1.2 Psaná forma řeči

Osvojení si psané podoby jazyka znamená naučit se porozumět psanému textu a tudíž tak získat dovednost vyjadřovat své myšlenky formou písma (textu). Ovládat psanou podobu jazyka, znamená ovládat zvláštní řečové funkce, které se od mluvené formy liší stavbou i způsobem fungování. Funkce psané formy řeči odpovídají věkovým obdobím:

- *Osvojování psané podoby jazyka v předškolním období.*
- *Analyticko- syntetické čtení a psaní ve výchovném procesu sluchově postižených.*
- *Problematika čtení sluchově postižených z hlediska celoživotního vzdělávání a možnost vizuální komunikace.¹⁹*

2.1.3 Čtení a poruchy sluchu

U sluchově postižených dětí je velký problém, že nejsou schopné zajistit příjem a zpracování zvukových informací. V odborných textech se uvádí, že příčiny nedostatečné čtenářské gramotnosti tkví v tom, že někteří sluchově postižení jedinci, nemají zvládnuté všechny subsystémy jazyka (morfologický syntaktický, lexikální apod.).²⁰ Sluch má navíc

¹⁸ VÍTKOVÁ, M. *Integrativní speciální pedagogika*. Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-071-9.

¹⁹ ŠEDIVÁ, Z. *Rozvíjení sociálních dovedností sluchově postižených*. Praha: Septima 1997. ISBN 80-7216-034-6.

²⁰ LANGER, J. *Komunikace osob se sluchovým postižením*. Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. 95 s. ISBN 978-80-244-3674-6.

polysenzorickou funkci, což ovlivňuje i pozornost, vnímání, myšlení, paměť a citové pochody. To vše má za následek omezené a zkrácené sluchové vnímání a opožděný vývoj řeči.

Z hlediska fyziologie je řeč i čtení ovlivňováno oběma mozkovými hemisférami, přičemž každá z nich ovlivňuje jiné funkce. V levé hemisféře je centrum řeči, melodie a konfiguraci písmen, která znamenají slovo a analyticko- syntetizační centrum, které ovládá analýzu slov v hlásky. V pravé hemisféře je centrum pro rytmus, prostorové vztahy a tvary písmen, přírodní zvuky, izolované hlásky a pro globální a emocionální vnímání vjemů. Proto je tedy důležité, aby při vnímání řeči, byla kooperace obou hemisfér. Levá hemisféra provádí operace analyzáční a syntetizační a pravá hemisféra zase zpracovává podněty celostně.²¹

2.2 Vizually motorické komunikační systémy

2.2.1 Daktylní forma řeči

Je to forma komunikace na principu vizuálně motorickém, za použití různých pozic prstů a dlaně k tomu, abychom vyjádřili písmena. Je možné touto formou vyjádřit i celá slova. Daktylotiku rozdělujeme na jednoruční, dvouruční a smíšenou. Mezi výhody prstové abecedy patří jednoduché osvojování si slovní zásoby, umožnění přesné analýzy a syntézy slova a také větší možnost přímé komunikace. Podmínky pro osvojení prstové abecedy:

- Nadání pro vizuálně motorický kód.
- Dostatek tréninku.

Daktylotika se používá zejména v komunikaci při odezírání, v tlumočnictví a zejména ve školách pro sluchově postižené.

2.2.2 Znakový jazyk

Základem znakového jazyka je, že si jej dítě má osvojovat spontánně a to v prostředí, které mu to poskytuje. V případě, že rodiče sluchovou vadu nemají, měli by se znakový jazyk naučit. V mateřské škole bude na dítě působit neslyšící učitel a dítě si bude hrát s neslyšícími vrstevníky. Ovšem nedostatek neslyšících učitelů s odpovídajícím vzděláním je velký problém nejen u nás, ale i v ostatních zemích, kde se bilingvální přístup uplatňuje. Navíc když je někdo

²¹ VANĚČKOVÁ, V. *Výchova řeči sluchově postižených dětí v předškolním věku*. Praha: Septima, 1996. ISBN 80-85801-83-3.

neslyšící, neznamená to, že bude také dobrý učitel. Z toho vyplývá, že pokud chceme kvalitní výchovu a vzdělávání neslyšících, musí se více zainvestovat do přípravy neslyšících učitelů.²² V České republice v současnosti vychází problematika znakového jazyka a jeho tlumočené ze zákona č. 155/1998 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob (ve znění novely č. 384/2008 Sb.), a v zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

Ve znakovém jazyce rozlišujeme znakový jazyk a znakový jazyk. Znakový jazyk neslyšících využívá vizuálně pohybových dorozumívacích signálů a má vlastní gramatiku. Znaková zásoba se v tomto případě rozvíjí „cestou zdola“ což znamená, že nové znaky vznikají neformálně ve skupinách. Pro rozvoj tohoto jazyka je charakteristické vytváření „cestou shora“.

Druhy znakových jazyků

- *Přirozené znaky- jednoduchý vizuálně pohybový signál, který je obecně srozumitelný.*
- *Gestuno- internacionální znakový jazyk.*
- *Znakový jazyk.*
- *Znakovaný jazyk- téměř doslovně překládá mluvený jazyk.²³*

Osvojit si znakový jazyk je pro slyšícího člověka velmi obtížné. Slyšící lidé totiž nemají pro vizuálně pohybový kód dispozice jako sluchově postižení, kteří jej mají vypěstovaný od dětství. Vizualně pohybový kód zahrnuje napodobovací schopnosti a paměť pro vizuálně pohybový systém. Využití znakového jazyka je především v tlumočnických službách, nebo jako pomoc pro sluchově postižené v krizových situacích a samozřejmě ve výchovně vzdělávacím procesu jako tzv. bilingvální vzdělávání.

2.3 Bilingvismus neslyšících

Bilingvismus je znalost a používání znakového a mluveného jazyka, který je užíván majoritní společností dané země.

²² JABŮREK, J. *Bilingvální vzdělávání neslyšících*. Praha: Septima, 1998. ISBN 80-7216-052-4.

²³ VÍTKOVÁ, M. *Integrativní speciální pedagogika*. Paido: Brno, 2004. ISBN 80-7315-071-9.

Z dostupných pramenů je zřejmé, že většina světové populace je tzv. bilingvální. Většina obyvatel na planetě si již v dětství osvojuje dva jazyky. Je to dáno i tím, že v dnešní době dochází k velkým migracím obyvatelstva. Nebo také dochází ke sňatkům mezi příslušníky dvou rozdílných národností. To vše signalizuje, že se děti po celém světě učí dvěma jazykům již od dětství.

V dnešní době je znakový jazyk plnohodnotným jazykovým systémem se svou lexikologickou a syntaktickou složkou. Základem je, že se znaky skládají z částí. Znaky jsou abstraktní symboly, které se dají rozložit na prvky (jazykové jednotky), jako tomu je u mluveného jazyka. Znaky se třídí podle tvaru ruky, postavení prstů, směru pohybu a podle polohy, kterou zaujímají. Pro popis jednotlivých znaků je vytvořen transkripční systém zápisu. Z těchto jednotek je sestaven slovník, který začíná pojmy, jejichž základem jsou prsty sevřené v pěst- stejně jako u prstové abecedy. Pojmy se vytvoří přidáním dalších prvků, jako je například poloha, či pohyb ruky.

První pokus v bývalém Československu o popis gramatiky znakového jazyka, byl zaznamenán v roce 1986, ve článku *Gramatika posunkovej řeči*. Ovšem na mezinárodní úrovni byl znakový jazyk posunut až prostřednictvím iniciativy expertů z deseti zemí světa – USA, Indie, Švédska, Německa, Francie atd.

Třetího května 1990 bylo v České republice uznáno právo neslyšících dětí na vzdělávání ve znakovém jazyce. Federální shromáždění toho dne doplnilo ve školském zákoně paragraf tři, o nový odstavec (2), který zní: *Neslyšícím a nevidomým se zajišťuje právo na vzdělávání v jejich jazyce s použitím znakové řeči nebo Braillova písma (zákon č. 171/1990 Sb.)*.

Využívání znakového jazyka je z hlediska neurologického pozitivně hodnoceno při raném období vývoje mozku. Napomáhá to vytvoření synapsí (spojení dvou neuronů, sloužící k předávání vzruchů. V dnešní době je považována za „jednotku“ aktivity mozku namísto neuronu).²⁴ Podobně se vyjadřují i psycholingvisté, kteří potvrzují pozitivní vliv na biologické struktury mozku, které umožňují osvojování si gramatiky jazyka u běžné komunikace.

²⁴ KOUKOLÍK, F. *Mozek a jeho duše*. Praha: Galén, 2005. ISBN 80-7262-314-1.

3 VÝCHOVA A VZDĚLÁVÁNÍ SLUCHOVĚ POSTIŽENÝCH

U dětí sluchově postižených je stěžejní předškolní vzdělávání, které je prováděno v mateřských školách, fungujících při základních školách. Tyto mateřské školy plní mimo běžných funkcí také takzvané specifické úkoly. Jedná se zejména o snahu speciálních pedagogů a logopedů vstřípit dítěti prostředky pro překonávání komunikačních bariér. Tyto prostředky jsou náplní v komunikační a jazykové výchově, která si klade za cíl dosažení jazykových kompetencí a funkční gramotnosti.

Primární vzdělávání

Nežli dítě se sluchovým postižením nastoupí do školy, musí být posouzena jeho celková vývojová úroveň. Výchova a vzdělávání sluchově postižených žáků je primárně zajišťována v základních školách pro sluchově postižené (školský zákon č. 561/2004 Sb., Vyhláška č. 147/2011 Sb., kterou se mění vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných). Stejně jako běžné školy, vychází i školy pro sluchově postižené z Rámcového vzdělávacího programu pro základní školy, ovšem s tím rozdílem, že docházka bývá desetiletá, jelikož je ve škole pro sluchově postižené tzv. přípravná třída. V přípravné třídě se u dětí rozvíjí dovednosti, které získaly v mateřské škole. Přímá práce s dětmi a procvičování formou her, to vše patří do přípravné třídy. Mezi nesporné výhody u škol pro sluchově postižené patří nižší počet žáků ve třídách (nejméně šest a nejvíce čtrnáct), žáci mají nárok na speciální metody, postupy, kompenzační, rehabilitační a učební pomůcky, učebnice a také na didaktické materiály.²⁵

Sekundární vzdělávání

Jelikož se sekundární vzdělávání zabývá profesionální přípravou na volbu zaměstnání, je vzdělanostní úroveň patřičně důležitá. Síť středních škol pro žáky se sluchovým postižením zahrnuje jak praktické školy, střední odborné školy, střední odborná učiliště a také gymnázium. Pokud zmiňujeme střední odborná učiliště, v dnešní době nabízí žákům se sluchovým postižením obory jako například strojní mechanik, malíř krejčí, truhlář, kuchař, cukrář,

²⁵ HORÁKOVÁ, R. *Sluchové postižení, úvod do surdopedie*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0084-0.

elektrikář, zahradník, zámečnick, klempíř, čalouník atp.²⁶ Maturitní vysvědčení pak mohou získat studenti Střední školy zdravotnické v Praze, Střední odborné školy pro sluchově postižené (obor podnikání) a na gymnáziu. Další školy pro děti se sluchovým postižením se nacházejí v Brně (obor informační technologie) v Hradci Králové (obor předškolní a mimoškolní pedagogika) a ve Valašském Meziříčí (obor elektronické počítačové systémy).

Terciární vzdělávání

V posledních dvaceti letech, se problematika terciárního vzdělávání dostává do popředí a studenti se sluchovým postižením tvoří dnes na vysokých školách různorodou sociální skupinu. Pro zlepšení studijních podmínek, jsou na vysokých školách zřizována speciální pedagogická centra, která mají za úkol poskytnout tlumočnické- kopírovací služby a také zajistit technické pomůcky.

3.1 Integrace dětí se sluchovým postižením

V dnešní době integrace žáků se sluchovým postižením do běžných škol není dořešena. V této problematice se nachází mnoho překážek a úskalí. Dítě by mělo mít vybudován již zcela funkční komunikační systém- jazyk.²⁷ Dále by to znamenalo zajistit ochranu těchto dětí před segregací. Je totiž potřeba si uvědomit, že celý proces integrace nezahrnuje pouze samotné dítě se sluchovým postižením, ale zahrnuje také rodiče dítěte, spolužáky a pedagogy. Domnívám se, že největším argumentem pro integraci sluchově postižených dětí do běžné školy, je nízký počet specializovaných škol v místě bydliště těchto dětí. Od tohoto problému rovněž plyne problematika spjatá s dojížděním, či týdenním odloučením dítěte od rodiny. Dalším argumentem ze strany rodičů je srovnávání dosaženého vzdělání v běžné škole a ve speciální škole. Rodiče poukazují na tyto rozdíly, které úzce souvisí s výběrem studijních oborů na sekundární škole.

V neposlední řadě je třeba zmínit samotné pedagogy působící na běžných školách. Dle dostupné literatury je zřejmé, že se učitelé obávají své nepřipravenosti na problematiku sluchového postižení. Negativním argumentem jistě bude složitá administrativa, legislativní

²⁶ HORÁKOVÁ, R. *Sluchové postižení, úvod do surdopedie*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0084-0.

²⁷ POTMĚŠIL, M. *Sluchové postižení a sebereflexe*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1300-0.

nejasnosti a velký počet žáků ve třídách. Jestli je tedy otázkou zdali sluchově postižené dítě integrovat do běžné školy či nikoliv, měli bychom se zamyslet, je-li tato integrace v duchu pedagogiky a zejména v duchu prospěšnosti pro dítě.

4 VOLNOČASOVÉ AKTIVITY U DĚTÍ SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM

4.1 Volnočasové aktivity

Volný čas lze charakterizovat jako opak doby nutné práce a povinností. Volný čas je totiž doba, po kterou si můžeme zvolit činnost, kterou budeme vykonávat svobodně a dobrovolně, a která nám přináší pocit uspokojení a uvolnění. Pod tímto pojmem si můžeme představit odpočinek, rekreaci, zábavu, zájmovou činnost a vzdělávání a také dobrovolnou společensky prospěšnou činnost. Mezi volnočasové aktivity nepatří činnosti související s biologickou existencí člověka, jako je jídlo, spánek, hygiena atp.²⁸

Mezi volnočasové aktivity patří společenské akce a jako například plesy, které se pořádají akce jako například plesy, které se pořádají v neslyšících spolcích a na akcích pro neslyšící. Mluvicí ruce, i to je jedna z tvoreb ve znakovém jazyce. Mezi kulturou neslyšících nechybí ani Miss neslyšících české republiky a podobně. Dokonce u nás funguje profesionální soubor neslyšících herců pod názvem „Divadlo Neslyším“ (představení jsou tlumočená do českého znakového jazyka- pozn. autora). Pro neslyšící je u nás vydáván i časopis Gong, který vychází již přes třicet let. V masmédiích můžeme zaznamenat i vysílání ve znakovém jazyce a to na stanici ČT2. Jedná se o zprávy v českém znakovém jazyce a o Televizní klub neslyšících. V roce 2009 byla zavedena internetová televize pro děti a mládež se sluchovým postižením WEBlik, a to na popud veřejnosti.²⁹

Názor na využívání volnočasových aktivit u dětí se sluchovým postižením se různí. Jedni zastávají myšlenku, že děti se sluchovým postižením mají na výběr pouze omezenou nabídku volnočasových aktivit. Svou tezi podporují tím, že pro tyto děti musí být zabezpečeny podmínky, aby tyto činnosti neztratily svůj význam. Mají tím na mysli koncerty, divadelní představení a jiné aktivity, u kterých musí být zajištěn např. tlumočnick. Já bych se přikláběla k názoru opačnému, a to že děti se sluchovým postižením mají v dnešní době de facto stejnou

²⁸ PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-711-6.

²⁹ HORÁKOVÁ, R. *Sluchové postižení, úvod do surdopedie*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0084-0.

nabídku volnočasových aktivit jako děti bez sluchového postižení.³⁰ Myslím si, že je to také díky tomu, že se dospělí lidé se sluchovým postižením snaží integrovat do běžného života, což je bezpochyby dobrým krokem k překonávání bariér mezi dětmi se sluchovým postižením a dětmi bez sluchového postižení.

Specifickým znakem, je u dětí se sluchovým postižením fakt, že je jich oproti majoritní společnosti méně. Domnívám se však, že právě toto specifikum umění vychovatelé a vedoucí kroužků volnočasových aktivit využít ve prospěch těchto dětí tím, že pořádají častěji setkání a srazy, zejména v odvětví aktivního využívání zájmových činností (sportovní kroužky, turistické kroužky a další).

S pojmem „volný čas“ úzce souvisí také „zájmové vzdělávání“. Tento pojem je vymezen ve vyhlášce MŠMT č. 74/2005 ve znění vyhlášky č. 109/2011 Sb. Zde je definováno, jakými formami se zájmové vzdělávání uskutečňuje:

- Příležitostnou výchovnou, vzdělávací, zájmovou a tematickou rekreační činností nespojenou s pobytem mimo místo, kde právnická osoba vykonává činnost školského zařízení pro zájmové vzdělávání.
- Pravidelnou výchovnou, vzdělávací a zájmovou činností.
- Táborovou činností a další činností spojenou s pobytem mimo místo, kde právnická osoba vykonává činnost školského zařízení pro zájmové vzdělávání.
- Osvětovou činností včetně shromažďování a poskytování informací pro děti, žáky a studenty, popřípadě i další osoby, činností vedoucí k prevenci rizikového chování a výchovou k dobrovolnictví.
- Individuální práci, zejména vytvářením podmínek pro rozvoj nadání dětí, žáků a studentů.
- Využitím otevřené nabídky spontánních činností.³¹

³⁰ HUDÁKOVÁ, A. Ve světě sluchového postižení. Praha: Středisko rané péče Tamtam, 2005. 101 s. ISBN 80-867-9227-7.

³¹ <http://www.msmt.cz/mladez/zajmove-vzdelavani-1>

Dále bych ráda uvedla spolky a organizace, které se zabývají výchovou ve volném čase a umožňují dětem, mládeži a dospělým se sluchovým postižením využívat aktivně i receptivně jejich volný čas. Jelikož volný čas u dětí a mládeže je koncipován zejména do zájmových kroužků a aktivit při jejich základních a středních školách, uvádím níže také organizace, které jsou nezávislé na školách.

4.1.1 Volný čas a jeho využití ve svazu neslyšících a nedoslýchavých Ostrava

Hlavním cílem Svazu neslyšících a nedoslýchavých v ČR je ochrana a obhajoba práv, potřeb a zájmů občanů ČR se sluchovým postižením.

Další cíle

- Realizace programů zdravotní, sociální a pracovní rehabilitace, poradenství a rekvalifikace pro sluchově postižené občany všech věkových skupin.
- Organizace a realizace vzdělávacích, kulturních, společenských a jiných aktivit sloužících zájmům sluchově postižených.
- Spolupráce s českými a zahraničními organizacemi a institucemi, jejichž činnost je zaměřena na zabezpečení rovnocenných životních podmínek občanů se sluchovým postižením všech věkových skupin ve společnosti.
- Spolupráce s orgány státní správy a samosprávy a s dalšími subjekty působícími v ČR.
- Poskytování informací o činnosti Svazu prostřednictvím periodických tiskovin a odborných publikací.
- Odstraňování informačních, komunikačních a integračních bariér prostřednictvím sociálně právního, logopedického a technického poradenství a tlumočnických služeb pro osoby se sluchovým postižením.
- Informační a osvětové působení nejen na členy se sluchovým postižením a příznivce SNN v ČR, ale i na běžnou veřejnost, zejména její seznamování s problematikou osob se sluchovým postižením.³²

³² <http://www.snn-cr.cz/>

Aktivity

- Odborné sociální poradenství pro osoby se sluchovým postižením.
- Sociálně právní, zdravotně sociální, technické a pracovní poradenství.
- Tlumočnické služby pro neslyšící a artikulační tlumočení pro osoby se sluchovým postižením.
- Víkendové kurzy znakového jazyka a odezírání.
- Vzdělávací činnost - přednášky, aktivity, semináře a kurzy.
- Publikační činnost.
- Psychorehabilitační a rekondičně rehabilitační pobyty.
- Společenské, kulturní a sportovní aktivity.
- Účast v legislativním procesu.
- Docházkové kurzy tréninku paměti a odezírání.
- Osvětová a propagační činnost - Dny otevřených dveří, Dny sociálních služeb, výstava a veletrh NON-Handicap, Mezinárodní den neslyšících.
- Pantomima neslyšících a Mezinárodní festival pantomimy neslyšících.
- Zájmová činnost.³³

4.1.2 Volnočasové aktivity a sociální služby v ČUN

Z prvo počátku se Česká unie neslyšících Ostrava zabývala hlavně volnočasovými aktivitami pro své členy. Sociálními službami pro neslyšící se začala zabývat pozvolna v průběhu let. Od počátku byla činnost dotována MPSV a ze sponzorství. Postupem doby začal přispívat i Magistrát města Ostravy a v nynější době i Moravskoslezský kraj.

Tlumočnické služby neslyšícím byly poskytovány od počátku vzniku organizace. Postupem času k nim přibyly služby, jako jsou pomoc při vyřizování písemností, při vyřizování na úřadech, při zajišťování kompenzačních pomůcek, při vyřizování problémů s bydlením, zaměstnáním apod. Přímo ve stacionáři, se již konalo nespočet besed, a to především s lékaři, jelikož tyto besedy patří mezi velmi oblíbené. Dále to byly besedy s právníky, psychology, hygieniky, policií, apod. Mezi tyto služby se samozřejmě řadí i organizování volnočasových

³³ <http://www.snnrcz/Ostrava.html>

aktivit. Proto v ČUN Ostrava vznikl klub turistů, klub žen, klub důchodců, klub šipkařů, klub hráčů JOKER a PC Internet.

Organizovány jsou i různé sportovní turnaje – bowling, kuželky, tenis, šipky, dříve malá kopaná a volejbal, který se koná vždy u příležitosti rekondičních či víkendových pobytů. V roce 2003 byl v centru zřízen internet, který je v provozu nonstop.

Jednou měsíčně pořádá ČUN Ostrava besedy na nejrůznější témata. Nejoblíbenější jsou besedy na lékařská témata, dále to jsou besedy s psychology, policií, pracovníky pojišťoven a financí apod. Také se v ČUN Ostrava udržují různé kluby. Nejdéle pracuje klub turistů, který organizuje své akce alespoň jednou za měsíc. Dříve oblíbené kuželky nyní nahradil bowling, šipky a karetní hra JOKER. Karty se dříve hodně hrály ve spolupráci s polskými kluby, a to dle jejich pravidel. Nyní se hraje především po celé Moravě a dle našich pravidel. Tenis se hrává především na pobytech. Velmi nepravidelně se scházejí ženy v rámci svého klubu. Nyní je hodně oblíbený internet. Díky kurzům PC gramotnosti se hodně neslyšících naučilo s počítačem zacházet.³⁴

Rekondiční a edukační pobyty

První rekondiční pobyt se konal v roce 1994 a od té doby ČUN Ostrava pořádá tyto pobyty, které jsou velmi oblíbené, a počet účastníků nikdy nepoklesl pod 40 osob. Zásluhou dotace ze Statutárního města Ostravy začala naše organizace pořádat od roku 1999 edukační víkendové pobyty. Během let to byly pobyty s dětmi či pobyty se studenty kurzů znakového jazyka. Mezi nejoblíbenější patří pobyty na Slovensku, kde jsme již navštívili všechna známá horská střediska.

Kurz znakového jazyka jako volnočasová aktivita

V 90. letech se konalo několik ročníků kurzů znakového jazyka pro veřejnost a lektory byli slyšící – děti neslyšících rodičů. Po tříleté přestávce se od školního roku 2001 – 2002 konal první kurz znakového jazyka za účasti neslyšících lektorek. V roce 2003 byl otevřen kurz ZJ i ve Valašském Meziříčí, jelikož bylo dost zájemců z této oblasti. Na žádost ředitele školy pro sluchově postižené ve Valašském Meziříčí se pořádá kurz na jejich škole, pro jejich učitele

³⁴ <http://ruce.cz/>

a vychovatele. Roku 2007 skončil kurz ve Valašském Meziříčí pro veřejnost (není lektor), zato vznikl ve Frýdku – Místku. Cílem kurzu je naučit každého zájemce základům znakového jazyka, a tím i dorozumění se s neslyšícími. Kurzy vedou neslyšící lektorky, pouze ve Frýdku – Místku je lektorka slyšící, která má neslyšící rodiče. V současné době je možné absolvovat kurz ve 4 ročnících za sebou, a tím se zdokonalovat v komunikaci s neslyšícími. V Ostravě probíhají kurzy ve všech ročnících (1. až 4. ročník), ve Frýdku – Místku je možné absolvovat pouze 1. a 2. ročník, další ročníky pak už v Ostravě s neslyšícím lektory.³⁵

4.1.3 Kurzy pro osoby se sluchovým postižením

Ostravský spolek neslyšících poskytuje tlumočnické služby – specifické poradenství v této oblasti, tlumočnické kurzy, kurzy znakového jazyka, organizuje kulturně vzdělávací akce, kroužky ručních prací. Nejúspěšnější aktivitou Ostravského spolku neslyšících je pantomima neslyšících, zájemci se zde mohou naučit základy a techniku pantomimy pro neslyšící.

Ostravský spolek neslyšících také poskytuje:

- Pravidelné besedy
- Pravidelná setkání se zajímavými hosty
- Víkendové pobyty
- Kurzy³⁶

4.2 Návik životních dovedností jako volnočasová aktivita

Cílem tohoto náviku je, aby sluchově postižení zvládali reálné situace a tím, aby se zvyšovala jejich sebedůvěra a sebevědomí. Jedná se zejména o nepředvídatelné situace, kdy má sluchově postižený problém s orální komunikací. Pokud ale natrénuje tuto problematiku a její řešení, jeho jistota, sebedůvěra a sebevědomí se postupně bude zvyšovat. Děti sluchově postižené, se pravděpodobně aktivně moc neprojeví. Ale už pouhá účast při náviku situací jim může být užitečná. Mimo jiné bývá takto zjištěno, že jejich ostych při inkriminovaných

³⁵ <http://www.ostrava.cun.cz/>

³⁶ <http://www.ostrava-neslysici.org/>

situacích nepramení z nechuti k sociálním interakcím, nýbrž z pocitu nejistoty a nevědomosti projevu.

Tyto nácviky jsou většinou koncipovány jako odpolední činnost například internátu, školních klubů a jiných otevřených skupin. Některá témata se samozřejmě využívají také na školních výletech, či při lyžařském výcviku.

Základním prvkem je reálná životní situace, kterou je potřeba vyřešit. To znamená, že se děti učí tyto situace zvládnout různými motivacemi. Témata jsou rozdělena do tří částí. V první části se jedná o zadání úkolu, které je ale pouze nastíněno uvedením do problémové situace: například *Co uděláš, když....*, atp. Na základě svých dosavadních zkušeností děti na tyto situace reagují, a většinou je možno zadané téma „přehrát“ i se způsobem řešení.

Druhá část je pak věnována už konkrétnímu řešení situace a jejímu praktickému zvládnutí. To vše záleží na věku dětí s tudíž na jejich kompetencích k samostatnému řešení zadané problematiky. Stěžejní je předejít následným negativním pocitům, pokud jedinec situaci nezvládl. Je také vhodné vymodelovat situaci, kdy sociálně dominantní jedinec bude aktivně zapojen a sociálně submisivní jedinec bude situaci přihlížet.

Třetí část by měla být zaměřena na zhodnocení úkolu. Děti by měly vyjádřit, jak se v dané situaci cítily a jaké pocity v nich převládaly. V této části nácviku by proto mělo být maximálně pozitivní klima, bez použití negativních termínů při zhodnocení (místo *nezvládl jsi to, udělal jsi to špatně*, by mělo být: *lepší by možná bylo....* atd.).³⁷

³⁷ ŠEDIVÁ, Z. *Rozvíjení sociálních dovedností sluchově postižených*. Praha:Septima 1997. ISBN 80-7216-034-6.

Praktická část

5. Cíle šetření

Volný čas a jeho využívání je v dnešní době velmi diskutované téma. Většina dětí a mládeže má volného času dostatek, ale neumějí jej kvalitně trávit. V této kapitole se tedy budu věnovat výzkumu volnočasových aktivit mezi dětmi, které jsou sluchově postižené. Pro realizaci cíle, jsem zvolila kvantitativní metodu formou dotazníkového šetření. Zajímalo mne, jak děti ve věku od desíti do patnácti let tráví svůj volný čas, s kým jej tráví, zdali chodí do kroužků a zdali tam chodí s kamarády ze školy, či ze svého okolí.

5.1 Charakteristika respondentů a místa, kde šetření probíhalo

Dotazníkového šetření se účastnilo 28 žáků sedmých až desátých ročníků, kteří navštěvují Základní školu pro sluchově postižené a Mateřskou školu pro sluchově postižené, Spartakovců 1153, Ostrava- Poruba, 708 00. Z tohoto celkového počtu byli respondenty žáci, ve věkové kategorii od 12 do 16 let.

Škola pečuje o sluchově postižené děti a žáky (chlapce i dívky) ve věku od narození do osmnácti let. Ranou péči zajišťují pracovníci ve speciálně pedagogickém centru. Ti rovněž poskytují široký sortiment služeb rodinám sluchově postižených dětí i dětem integrovaných v běžných školách. Žáci pocházejí z rozdílného sociokulturního prostředí.

Popis místa, kde byl výzkum realizován

Součástí zařízení je mateřská a základní škola pro sluchově postižené, školní družina a školní klub pro ostravské děti, internát mateřské a základní školy pro děti dojíždějící z okolí. Při výchově a vzdělávání používají pedagogové metodu orální, znakový jazyk, totální komunikaci s ohledem na potřeby a stupeň sluchového postižení dítěte. Děti jsou vzdělávány podle školního vzdělávacího programu. Při výuce se používá jak znakový, tak i mluvený jazyk. Počet žáků ve třídě je od čtyř do deseti. Žáci používají osobní sluchadla a zesilovací kolektivní techniku.

Škola pořádá pravidelně lyžařský výcvik, návštěvy divadla a kulturních akcí pro děti, výlety a školy v přírodě. Žáci se zúčastňují sportovních her pro sluchově postiženou mládež a mohou se realizovat i v pohybově dramatické tvorbě. Škola zajišťuje sluchově postiženým

velkou škálu mimoškolních aktivit v zájmových kroužcích (keramickém, výtvarném, dramatickém atd.) a sportovních oddílech (kopaná, košíková, atletika, plavání, florbal). Pro tuto činnost získává podporu a finanční prostředky prostřednictvím neziskové organizace sdružení Děti od města Ostravy, firem i soukromých sponzorů. Absolventi školy se léta úspěšně uplatňují na středních školách běžného typu a na středních školách pro sluchově postižené.

Obecná charakteristika školy

Součástí základní školy je i Mateřská škola. Nachází se v klidné části Ostravy- Poruby, daleko od rušné dopravy, v bohaté zeleni. Ke škole náleží školní zahrada a sportovní areál. Své místo ke sportovním a hracím aktivitám má vyhrazeno i mateřská škola. V současné době jsou v provozu tři třídy a s kapacitou deseti dětí. Ke každé třídě náleží sociální zařízení a logopedická pracovna, pro všechny společná šatna a ložnice k odpolednímu odpočinku. Součástí školy je také SPC. Má v péči děti s denní docházkou a týdenním internátním pobytem. Zajišťuje budování prvních komunikačních dovedností, znakové a mluvené řeči.

Internát a školní družina

Školní družina je určena dětem mladšího školního věku, provoz je denně do šestnácti hodin. Internát je přizpůsoben k ubytování dětí různých věkových kategorií. Pokoje jsou dvou a třílůžkové, jejich vybavení odpovídá potřebám dětí. ZŠ zajišťuje ubytování a mimoškolní aktivity pro děti ze vzdálenějších oblastí severní Moravy. Volný čas mohou děti trávit v klubovnách, počítačové učebně nebo na školním hřišti. Odpolední výchovně vzdělávací činnost probíhá ve dvou blocích:

- Po příchodu na internát mají děti relaxační přestávku, poté následuje příprava na vyučování.
- Další činnost je organizována podle zájmů dětí.

Pracovníci školy se snaží o vytvoření příjemné atmosféry tak, aby se děti cítily dobře a byly na internátě a ve školní družině rády. Jejich cílem je také integrace sluchově postižených dětí mezi slyšící, zvládnání běžných situací a rozšiřování všeobecného přehledu.

5.2 Analýza dotazníkového šetření

Respondentům (žákům) základní školy bylo rozdáno 28 dotazníků. Dotazník byl pro všechny žáky stejný, anonymní a byl sestaven z dvaceti otázek. návratnost správně vyplněných dotazníků celkem **28 dotazníků =100%**.

Otázka č. 1. **Jsi: a) kluk b) holka?** Dotazník vyplnilo 12 chlapců a 16 děvčat se sluchovým postižením.

Otázka č. 2. **Do které chodíš třídy?** Dotazník vyplňovali chlapci a děvčata ze sedmých, osmých, devátých a desátých tříd.

Otázka č. 3. **Kolik je ti roků?**

Otázka č. 4. **Chodíš do nějakého kroužku?**

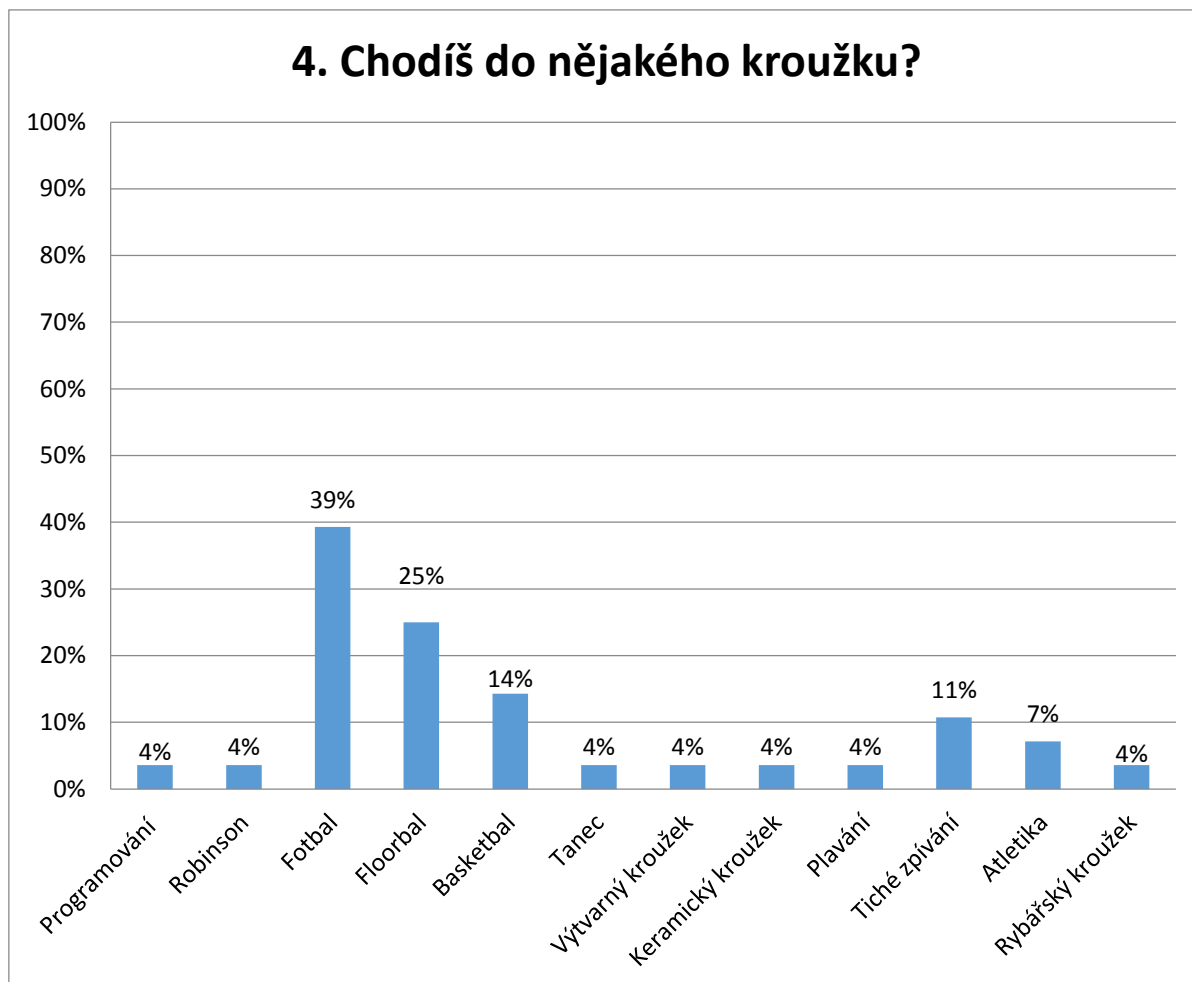
Z odpovědí je jasné, že děti rády tráví svůj volný čas sportem, či jinými aktivními zájmovými činnostmi. Dle níže uvedené tabulky a grafu je oblíbeným sportem zejména fotbal, tuto možnost uvedlo celých 39% dotázaných. Po fotbalu je nejoblíbenější aktivitou florbal, což si myslí 25 % respondentů.

Tabulka č. 2, zdroj vlastní zpracování.

| Otázka č. 4. Chodíš do nějakého kroužku? | |
|------------------------------------------|----------------|
| Výzkumný soubor N = 28 žáků (100%) | |
| Programování | 1 respondent |
| Robinson | 1 respondent |
| Fotbal | 11 respondentů |
| Floorbal | 7 respondentů |
| Basketbal | 4 respondenti |
| Tanec | 1 respondent |
| Výtvarný kroužek | 1 respondent |
| Keramický kroužek | 1 respondent |
| Plavání | 1 respondent |
| Tiché zpívání | 3 respondenti |

| | |
|------------------|---------------|
| Atletika | 2 respondenti |
| Rybářský kroužek | 1 respondent |

Graf č. 1, zdroj vlastní zpracování.



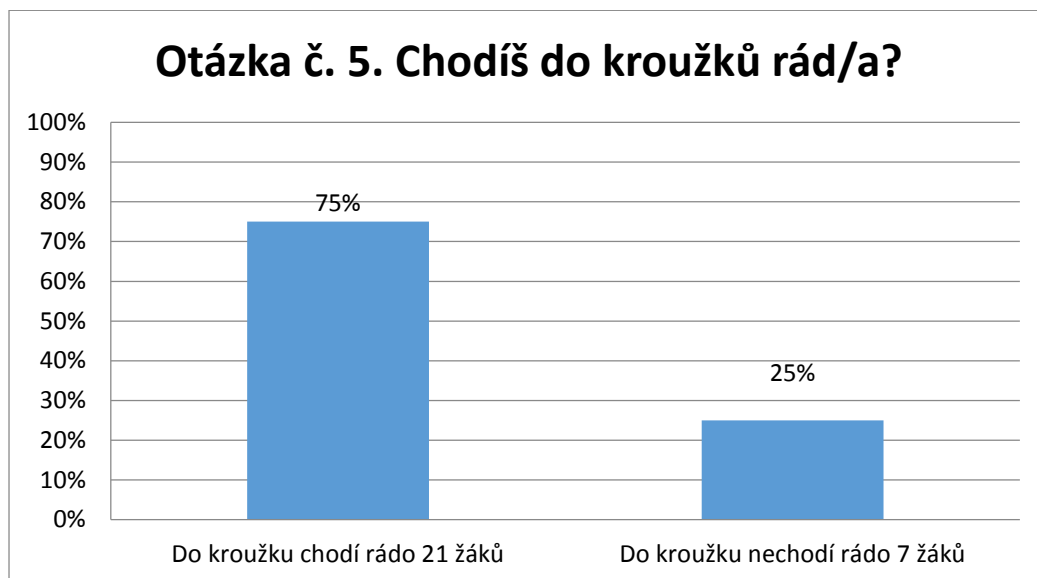
Otázka č. 5. Chodíš do kroužků rád/a?

Tuto otázku pokládám za stěžejní v celé této průzkumné části práce. Myslela jsem si, že z celého počtu dvaceti osmi žáků, jich nebude více nežli dva, kteří by do kroužku nechodili rádi. Z pozice slyšícího člověka je toto zjištění pro mne překvapivé a to zejména z důvodu jejich mimoškolního zaměstnání. Z dotazníků u těchto sedmi dětí se dovídám, že svůj volný čas tráví doma u počítače (facebook), nebo tráví čas venku se slyšícími kamarády.

Tabulka č. 3, zdroj vlastní zpracování.

| Otázka č. 5. Chodíš do kroužků rád/a? | |
|---------------------------------------|--------------------------|
| Výzkumný soubor N = 28 žáků (100%) | |
| Do kroužku chodí rádo: | Do kroužku nechodí rádo: |
| 21 respondentů (75%) | 7 respondentů (25%) |

Graf č. 2, zdroj vlastní zpracování.



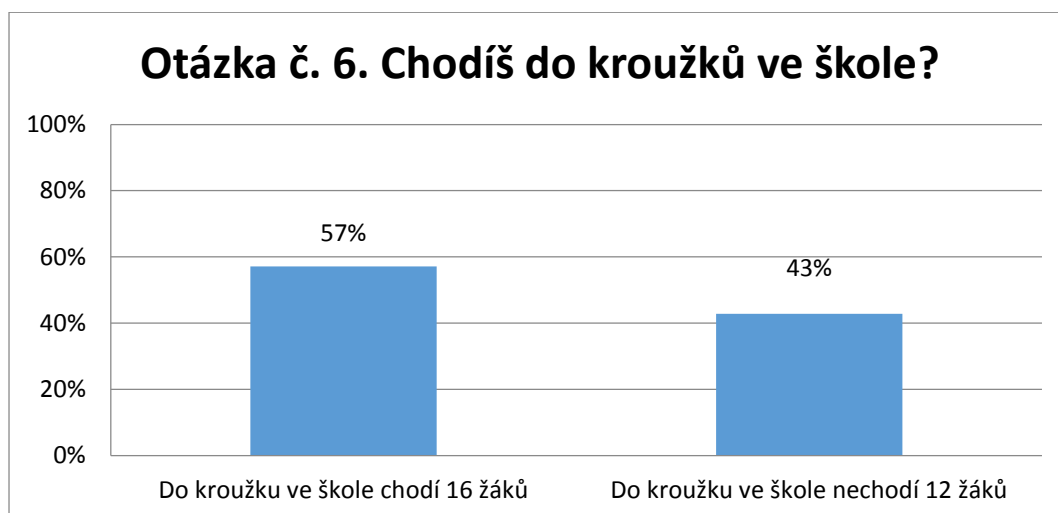
Otázka č. 6. Chodíš do kroužků ve škole?

U této otázky mne zajímalo, zdali děti s postižením sluchu navštěvují kroužky pouze ve škole, nebo jestli chodí raději do kroužku v místě svého bydliště. Z dotazníkového šetření vyplývá, že je dětem v podstatě jedno, jestli chodí do kroužku ve škole, nebo v místě bydliště. Předpokládala jsem, že většina dětí bude chodit raději do známého prostředí, což se ale nepotvrdilo.

Tabulka č. 4, zdroj vlastní zpracování.

| Otázka č. 6. Chodíš do kroužků ve škole? | |
|------------------------------------------|-----------------------------|
| Výzkumný soubor N = 28 žáků (100%) | |
| Do kroužku ve škole chodí | Do kroužku ve škole nechodí |
| 16 respondentů (57%) | 12 respondentů (43%) |

Graf č. 3, zdroj vlastní zpracování.



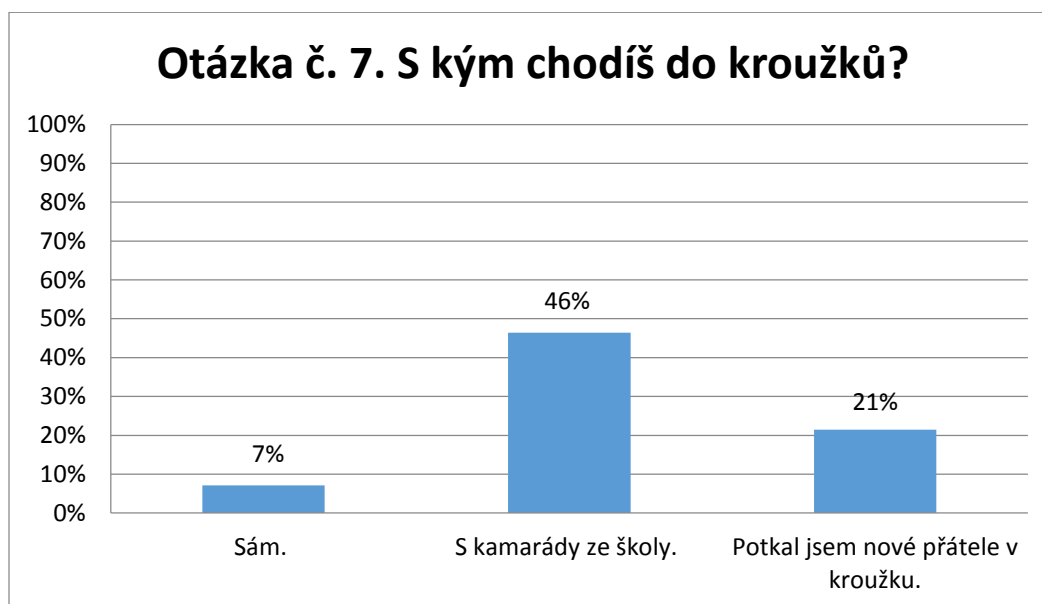
Otázka č. 7. S kým chodíš do kroužků?

Cílem této otázky je zjištění, zdali děti se sluchovým postižením jsou schopné i mimo školu k interakci s jinými dětmi, které buď trpí stejným postižením, nebo jsou slyšící. V tomto případě se můžeme pouze domnívat, zdali děti, které odpověděly že potkaly nové přátele v kroužku, měly na mysli kamarády slyšící, či neslyšící. Stejně jako mohou být ve škole děti se sluchovým postižením i děti bez sluchového postižení v jedné třídě, v případě zájmových kroužků, může být situace podobná.

Tabulka č. 5, zdroj vlastní zpracování.

| Otázka č. 7. S kým chodíš do kroužků? | | |
|---------------------------------------|----------------------|-------------------------------------|
| Výzkumný soubor N = 28 žáků (100%) | | |
| Sám. | S kamarády ze školy. | Potkal jsem nové přátele v kroužku. |
| 2 respondenti (7%) | 13 respondentů (46%) | 6 respondentů (21%) |

Graf č. 4, zdroj vlastní zpracování.



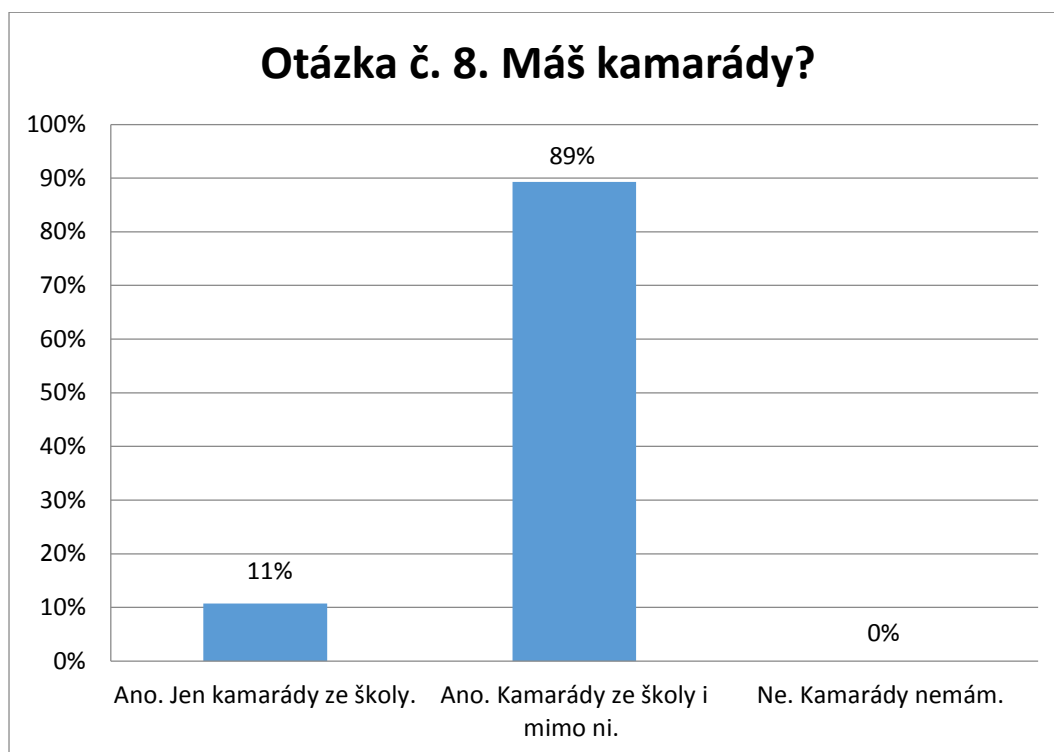
Otázka č. 8. Máš kamarády?

U této otázky mne zajímalo, jestli děti se sluchovým postižením mají kamarády pouze ve škole, kterou navštěvují, nebo jestli mají kamarády i jinde. Dle dotazníků je patrné, že většina dětí má kamarády i mimo školu, což je pro mne velmi potěšující.

Tabulka č. 6, zdroj vlastní zpracování.

| Otázka č. 8. Máš kamarády? | | |
|------------------------------------|-----------------------------------|---------------------|
| Výzkumný soubor N = 28 žáků (100%) | | |
| Ano. Jen kamarády ze školy. | Ano. Kamarády ze školy i mimo ni. | Ne. Kamarády nemám. |
| 3 respondenti (11%) | 25 respondentů (89%) | 0 respondentů (0%) |

Graf č. 5, zdroj vlastní zpracování.



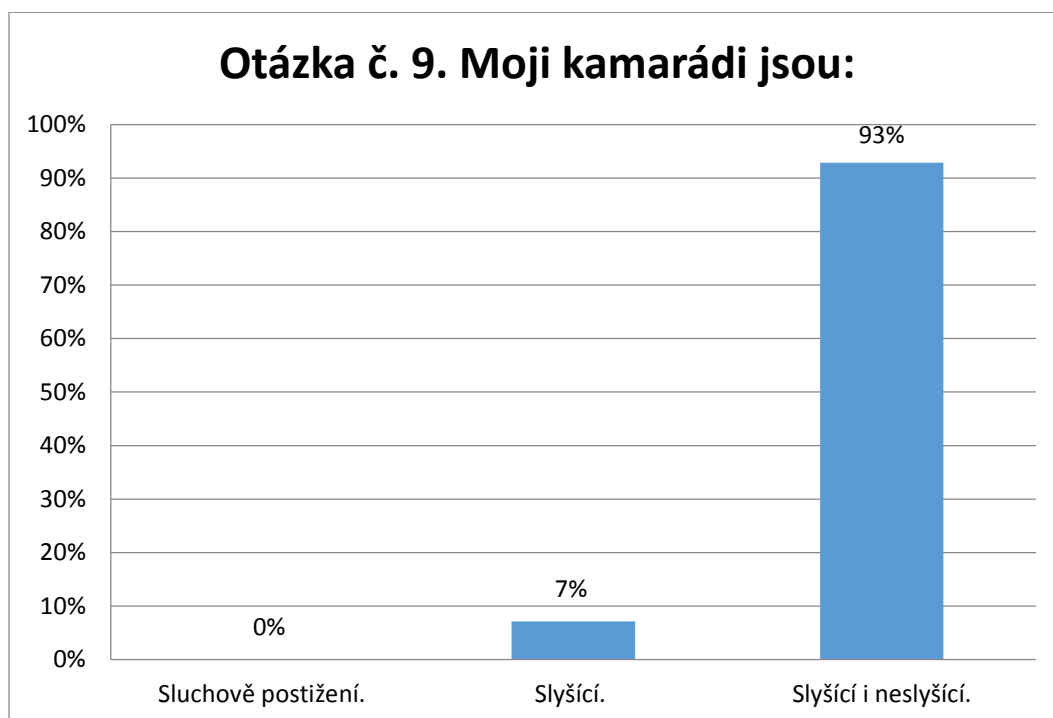
Otázka č. 9. „Moji kamarádi jsou:“

U této analýzy je jasně patrné, že děti zakroužkovaly možnost „c) Slyšící i neslyšící.“ Pouze u dvou případů z dvaceti osmi jsem zaznamenala zakroužkovanou odpověď „b) Slyšící.“ Zde je jasně patrné, že dítě rozlišuje rozdílné pojmy, jako je spolužák a kamarád. Byť jsou děti sluchově postižené a chodí do školy s vrstevníky se stejným postižením, nemusí to vždy znamenat, že mají za kamarády ty, kteří také trpí sluchovým postižením.

Tabulka č. 7, zdroj vlastní zpracování.

| Otázka č. 9. Moji kamarádi jsou: | | |
|------------------------------------|--------------------|----------------------|
| Výzkumný soubor N = 28 žáků (100%) | | |
| Sluchově postižení. | Slyšící. | Slyšící i neslyšící. |
| 0 respondentů (0%) | 2 respondentů (7%) | 26 respondentů (93%) |

Graf č. 6, zdroj vlastní zpracování.



Otázka č. 10. Odkud znáš své kamarády?

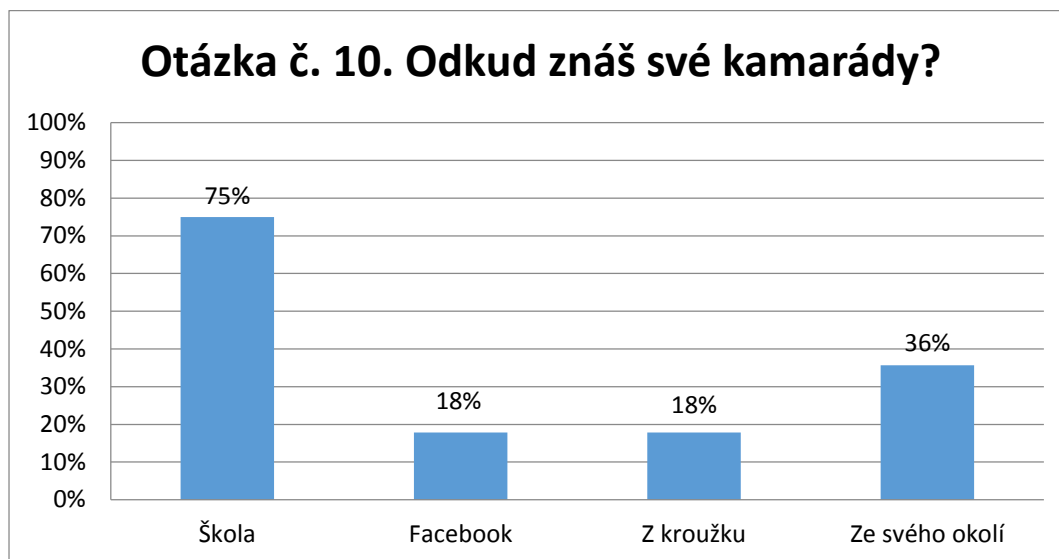
Tuto otázku jsem do dotazníkového šetření vložila za tím účelem, abych se dozvěděla, kde a jak si děti se sluchovým postižením mohou najít kamarády. Odpovědi mě překvapily, netušila jsem, jak je v dnešní době jednoduché najít si přátele ve svém okolí. Domnívám se, že je to tím, že děti mají dost mimoškolních aktivit a zájmů, při kterých si mohou najít kamarády. Dovolím si tvrdit, že sluchově postižené děti, provozují více zájmových aktivit, nežli děti, které sluchovým postižením netrpí. Z mého několikaletého nepřímého pozorování a z nespočetných rozhovorů na středním odborném učilišti totiž vyplývá, že děti a mládež bez sluchového postižení netráví svůj volný čas tak aktivním a kolektivním způsobem jako právě děti, které sluchovým postižením trpí.

Tabulka č. 8, zdroj vlastní zpracování.

| Otázka č. 10. Odkud znáš své kamarády? | |
|----------------------------------------|----------------|
| Výzkumný soubor N = 28 žáků (100%) | |
| Škola | 21 respondentů |

| | |
|----------------|----------------|
| Facebook | 5 respondentů |
| Z kroužku | 5 respondentů |
| Ze svého okolí | 10 respondentů |

Graf č. 7, zdroj vlastní zpracování.



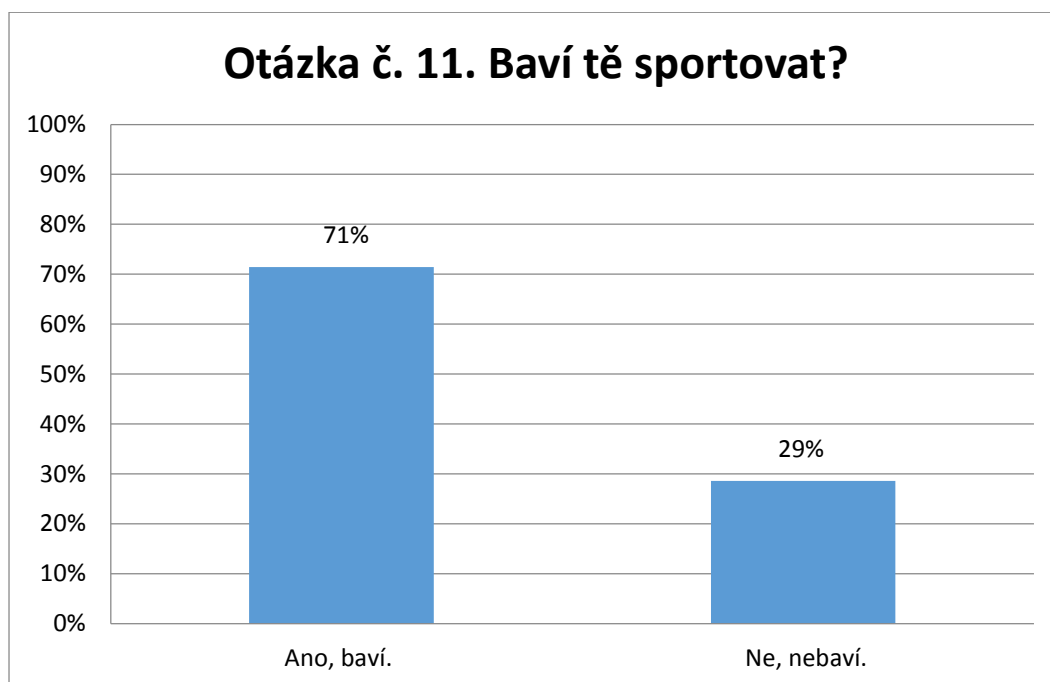
Otázka č. 11. Baví tě sportovat?

Stejně jako děti bez sluchového postižení, jsou i děti s určitým sluchovým postižením sportovně založené. Najdou se ale mezi nimi i ti, kteří sportovně založení být nemusí, což je zcela normální. Někoho baví sport, jiného zase věda, technika, historie, či zeměpis. Ovšem níže uvedená tabulka s grafem jasně říká, že většina dětí se sluchovým postižením má sport ráda.

Tabulka č. 9, zdroj vlastní zpracování.

| Otázka č. 11. Baví tě sportovat? | |
|------------------------------------|---------------------|
| Výzkumný soubor N = 28 žáků (100%) | |
| Ano, baví. | Ne, nebaví. |
| 20 respondentů (71%) | 8 respondentů (29%) |

Graf č. 8, zdroj vlastní zpracování.



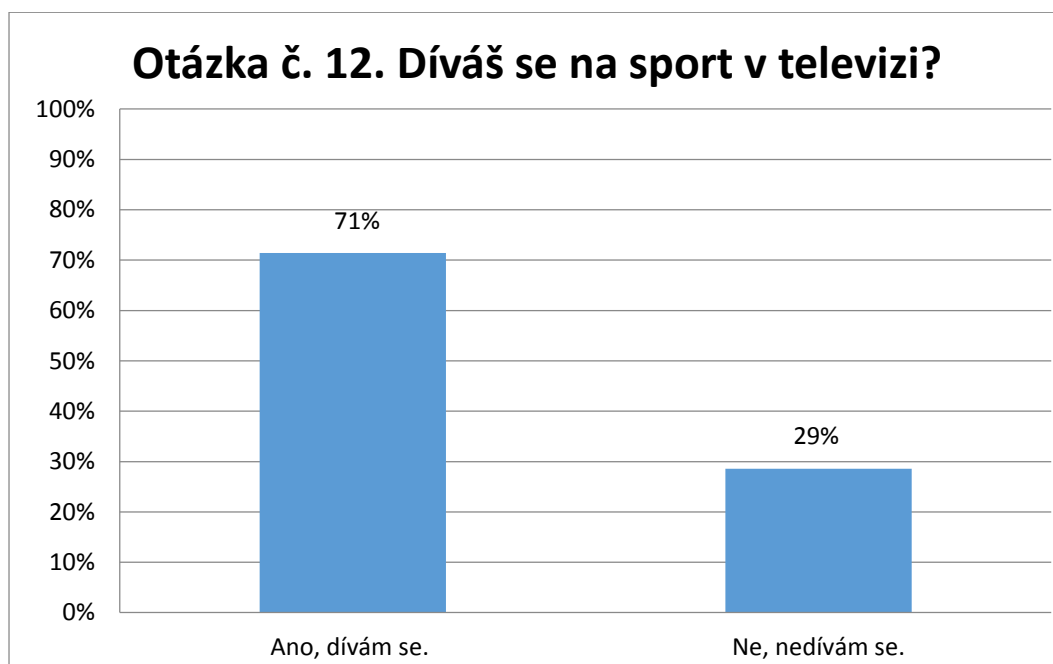
Otázka č. 12. Díváš se na sport v televizi?

Tuto otázku považuji pouze za doplňující. Jak je ale vidět, respondenti se v tomto případě zcela shodli v odpovědích, jako u výše položené otázky.

Tabulka č. 10, zdroj vlastní zpracování.

| Otázka č. 12. Díváš se na sport v televizi? | |
|----------------------------------------------------|------------------------|
| Výzkumný soubor N = 28 žáků (100%) | |
| Ano, dívám se. | Ne, nedívám se. |
| 20 respondentů (71%) | 8 respondentů (29%) |

Graf č. 9, zdroj vlastní zpracování.



Otázka č. 13. Čemu se věnuješ rád/a?

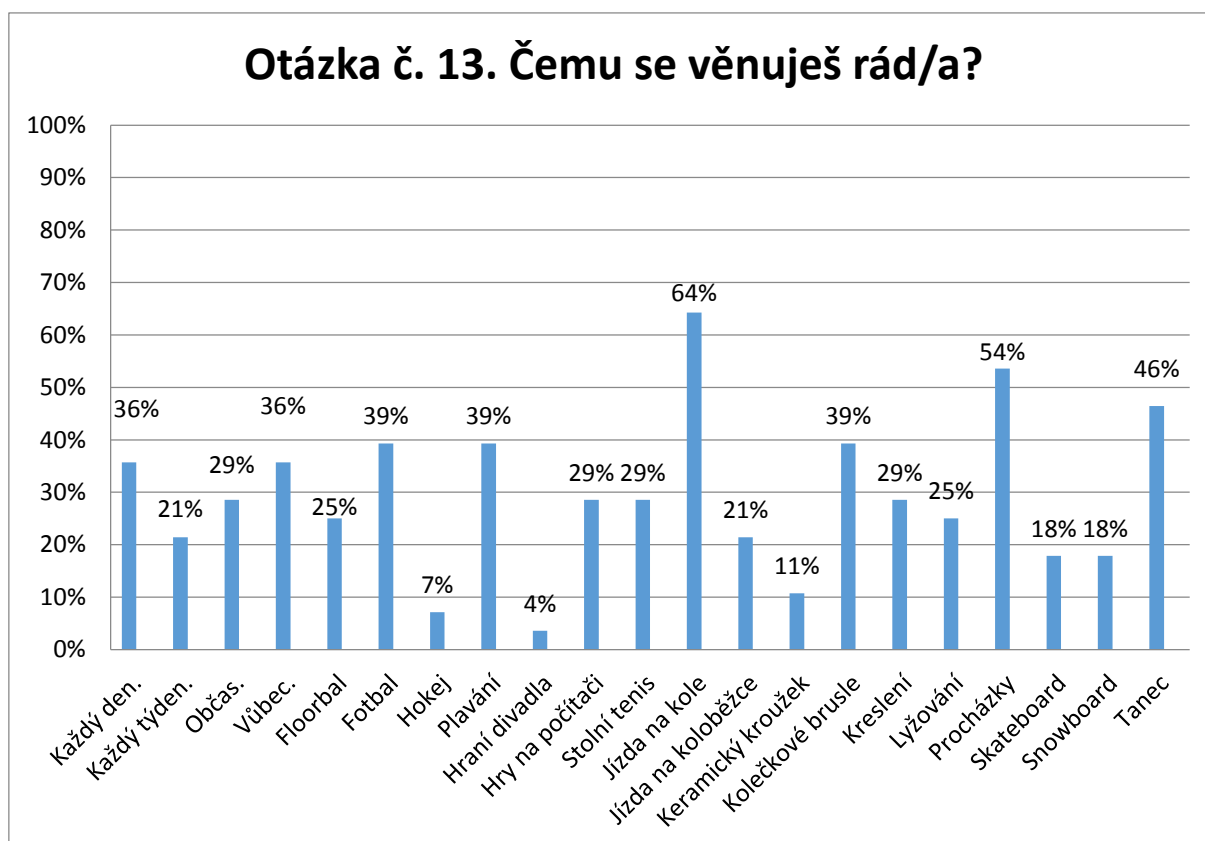
Této otázce jsem věnovala zvláštní pozornost převážně z důvodu její důležitosti, v celém průzkumném šetření. Z odpovědí jasně vyplývá, zdali děti se sluchovým postižením tráví svůj volný čas aktivně, či receptivně.

Tabulka č. 11, zdroj vlastní zpracování.

| Otázka č. 13. Čemu se věnuješ rád/a? | |
|--------------------------------------|----------------|
| Výzkumný soubor N = 28 žáků (100%) | |
| Běhání | 10 respondentů |
| Bruslení na ledě | 6 respondentů |
| Čtení knih | 8 respondentů |
| Dívání na televizi | 10 respondentů |
| Floorbal | 7 respondentů |
| Fotbal | 11 respondentů |
| Hokej | 2 respondenti |
| Plavání | 11 respondentů |

| | |
|--------------------|----------------|
| Hraní divadla | 1 respondent |
| Hry na počítači | 8 respondentů |
| Stolní tenis | 8 respondentů |
| Jízda na kole | 18 respondentů |
| Jízda na koloběžce | 6 respondentů |
| Keramický kroužek | 3 respondenti |
| Kolečkové brusle | 11 respondentů |
| Kreslení | 8 respondentů |
| Lyžování | 7 respondentů |
| Procházky | 15 respondentů |
| Skateboard | 5 respondentů |
| Snowboard | 5 respondentů |
| Tanec | 13 respondentů |

Graf č. 10, zdroj vlastní zpracování.



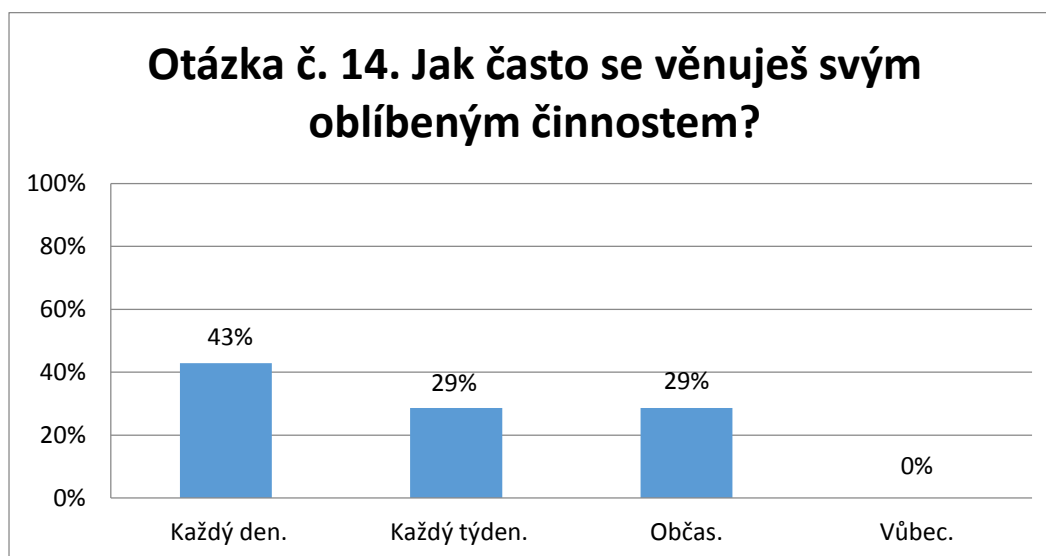
Otázka č. 14. Jak často se věnuješ svým oblíbeným činnostem?

Tato otázka je důležitá, jelikož frekvence a jakási zaměstnanost dětí, hraje klíčovou roli v problematice volnočasových aktivit. Je nasnadě, zdali děti ve věku od šesti do patnácti let věku upřednostňují aktivity krátkodobé, dlouhodobé, či povrchní nebo hluboké. Z tohoto dotazníku vyplývá, že většina dětí pokládají své zájmy za dlouhodobé a hluboké.

Tabulka č. 12, zdroj vlastní zpracování.

| Otázka č. 14. Jak často se věnuješ svým oblíbeným činnostem? | |
|--------------------------------------------------------------|-----------------|
| Výzkumný soubor N = 28 žáků (100%) | |
| Každý den. | 12 respondentů. |
| Každý týden. | 8 respondentů. |
| Občas. | 8 respondentů. |
| Vůbec. | 0 respondentů. |

Graf č. 11, zdroj vlastní zpracování.



Otázka č. 15. Jaké hry hraješ na počítači?

Tuto otázku jsem do svého šetření zařadila ze zvědavosti, zdali fenomén zvaný netholismus, negativně ovlivňuje také děti se sluchovým postižením. Z odpovědí jsem vydedukovala, že počítačové hry jsou součástí jejich života, stejně jako tomu je u dětí bez sluchového postižení.

Tabulka č. 13, zdroj vlastní zpracování.

| Otázka č. 15. Jaké hry hraješ na počítači? | |
|--------------------------------------------|-----------------|
| Výzkumný soubor N = 28 žáků (100%) | |
| Hry, ve kterých se hodně bojuje. | 7 respondentů. |
| Hry, ve kterých někoho zachraňuješ. | 2 respondenti. |
| Jiné hry, jaké? | 14 respondentů. |
| Hry na PC nehraji. | 5 respondentů. |

Graf č. 12, zdroj vlastní zpracování.



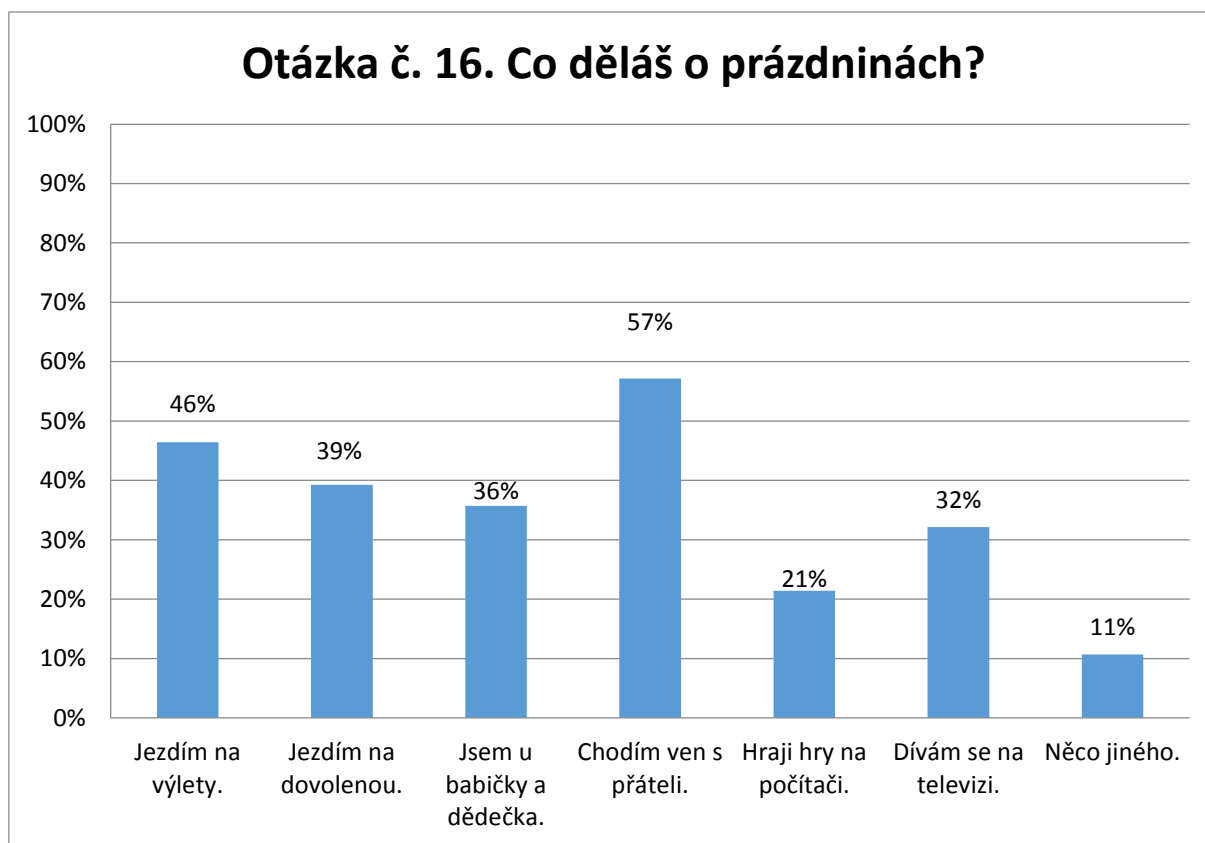
Otázka č. 16. Co děláš o prázdninách?

Jelikož je většina zájmových kroužků o prázdninách uzavřena, tato otázka je jistě vhodná. Volného času u dětí, které jsou zvyklé na každodenní povinnosti a zaměstnání, je jistě málo. Proto mne zajímalo, jak jej tráví a využívají. Z odpovědí soudím, že jej netráví doma o samotě.

Tabulka č. 14, zdroj vlastní zpracování.

| Otázka č. 16. Co děláš o prázdninách? | |
|---------------------------------------|-----------------|
| Výzkumný soubor N = 28 žáků (100%) | |
| Jedím na výlety. | 13 respondentů. |
| Jedím na dovolenou. | 11 respondentů. |
| Jsem u babičky a dědečka. | 10 respondentů. |
| Chodím ven s přáteli. | 16 respondentů. |
| Hraji hry na počítači. | 6 respondentů. |
| Dívám se na televizi. | 9 respondentů. |
| Něco jiného. | 3 respondenti. |

Graf č. 13, zdroj vlastní zpracování.



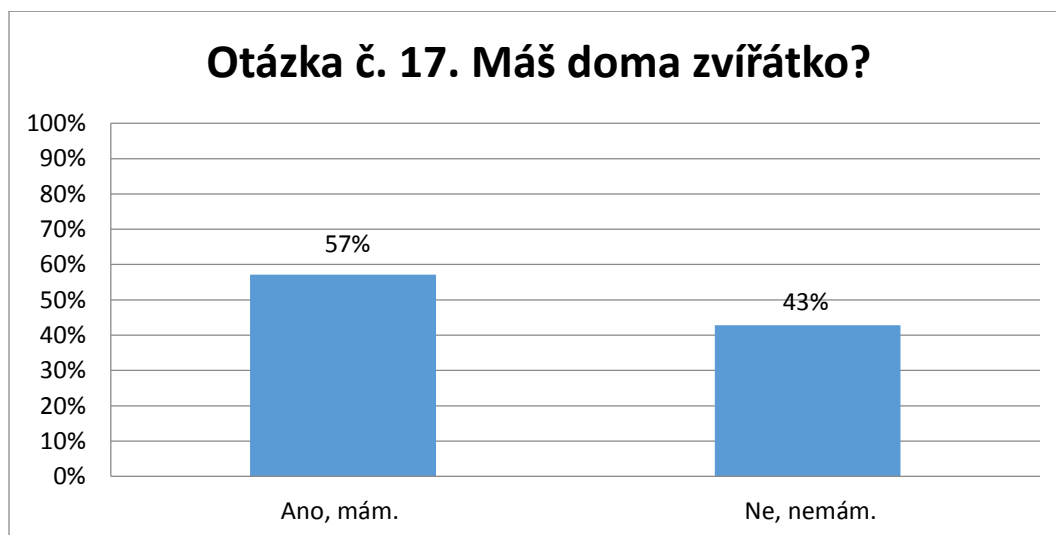
Otázka č. 17. Máš doma zvířátko?

Starost o jiného živého tvora než jsme my, přináší pro každého jedince určitou oběť a vyžaduje čas a úsilí. Myslím si, že starost o domácího mazlíčka je důležitým prvkem v životě každého z nás, ať u člověka s určitým sluchovým postižením, nebo bez něj.

Tabulka č. 15, zdroj vlastní zpracování.

| Otázka č. 17. Máš doma zvířátko? | |
|------------------------------------|----------------------|
| Výzkumný soubor N = 28 žáků (100%) | |
| Ano, mám. | Ne, nemám. |
| 16 respondentů (57%) | 12 respondentů (43%) |

Graf č. 14, zdroj vlastní zpracování.



Otázka č. 18. Staráš se o něj?

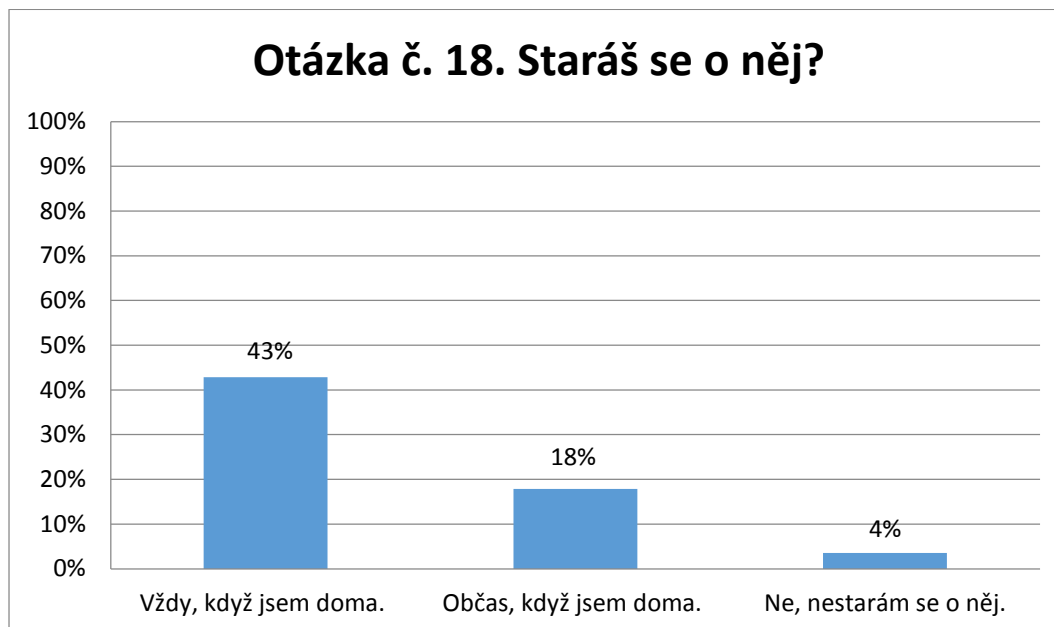
Zajímalo mne, zdali děti se sluchovým postižením jsou ochotné a schopné, se postarat o svého domácího mazlíčka. Z dotazníku jasně vyplynulo, že domácí zvířátko mají a že se o něj i starají.

Tabulka č. 16, zdroj vlastní zpracování.

| Otázka č. 18. Staráš se o něj? | | |
|------------------------------------|------------------------|------------------------|
| Výzkumný soubor N = 28 žáků (100%) | | |
| Vždy, když jsem doma. | Občas, když jsem doma. | Ne, nestarám se o něj. |

| | | |
|----------------------|---------------------|-------------------|
| 12 respondentů (43%) | 5 respondentů (18%) | 1 respondent (4%) |
|----------------------|---------------------|-------------------|

Graf č. 15, zdroj vlastní zpracování.



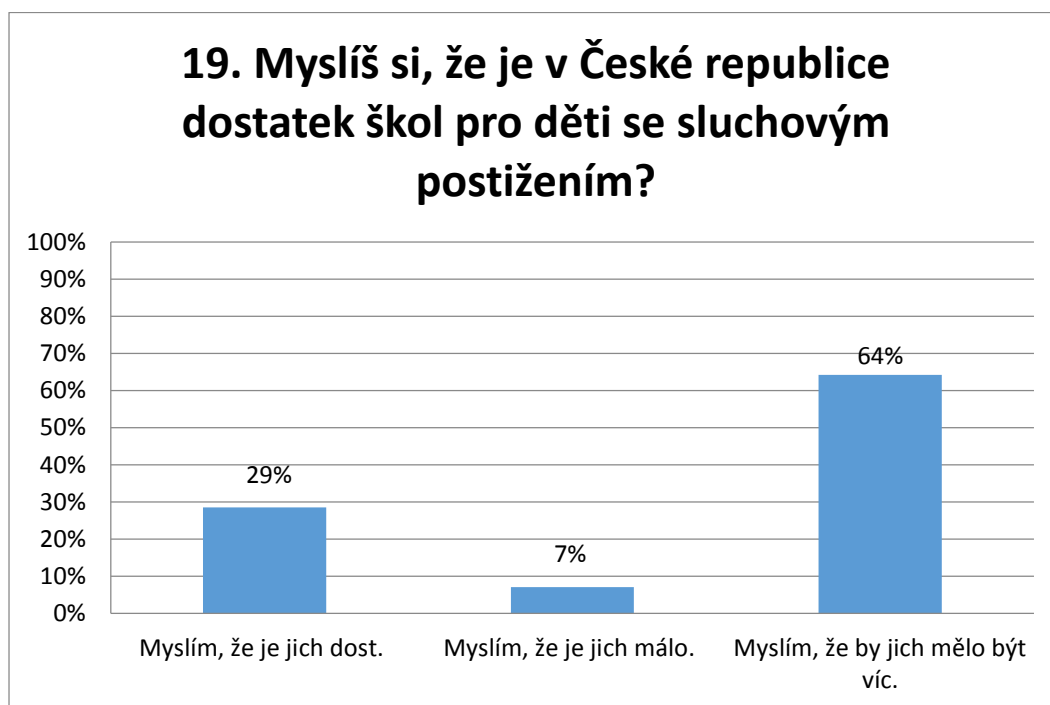
Otázka č. 19. Myslíš si, že je v České republice dostatek škol pro děti se sluchovým postižením?

Tuto otázku jsem dětem položila z toho důvodu, abych znala také jejich názor na fakt, že v České republice je pro žáky se sluchovým postižením třináct základních a středních škol.

Tabulka č. 17, zdroj vlastní zpracování.

| Otázka č. 19. Myslíš si, že je v České republice dostatek škol pro děti se sluchovým postižením? | | |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------|----------------------------------|
| Výzkumný soubor N = 28 žáků (100%) | | |
| Myslím, že je jich dost. | Myslím, že je jich málo. | Myslím, že by jich mělo být víc. |
| 8 respondentů (29%) | 2 respondenti (7%) | 18 respondentů (64%) |

Graf č. 16, zdroj vlastní zpracování



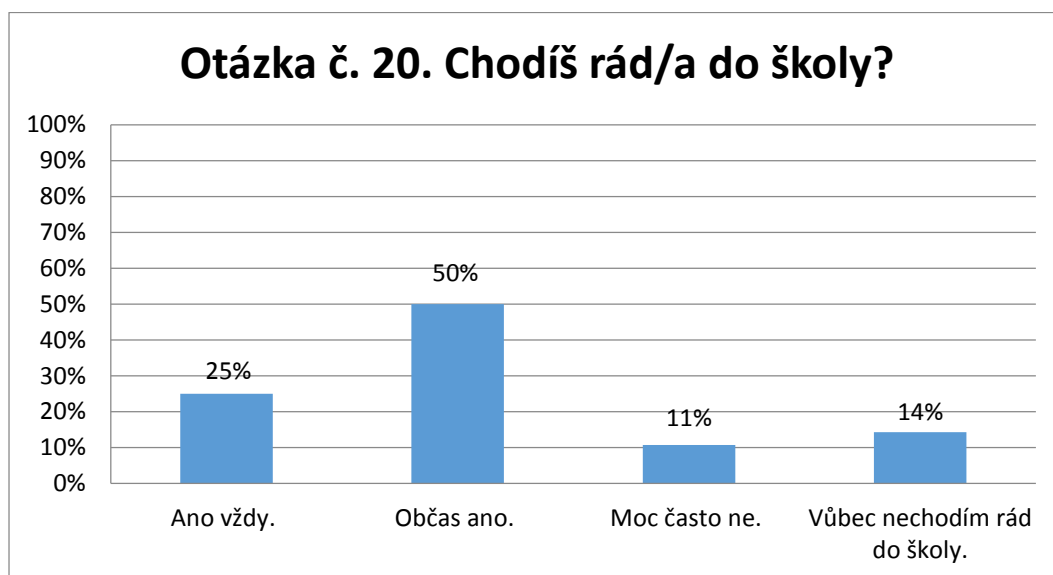
Otázka č. 20. Chodíš rád/a do školy?

Škola jako instituce, je úzce spjatá s výchovou ve volném čase. Volný čas tráví děti ve škole i mimo ni. Ve škole jej tráví v různých sportovních kroužcích, klubech a také na internátu ve škole, který zajišťuje pro děti zájmové činnosti, turistické kroužky a výchovné akce. Jako u dětí slyšících, také děti se sluchovým postižením mají subjektivní názor na docházku do školy.

Tabulka č. 18, zdroj vlastní zpracování.

| Otázka č. 20. Chodíš rád/a do školy? | | | |
|--------------------------------------|----------------|---------------|-----------------------------|
| Výzkumný soubor N = 28 žáků (100%) | | | |
| Ano vždy. | Občas ano. | Moc často ne. | Vůbec nechodím rád do školy |
| 7 respondentů | 14 respondentů | 3 respondenti | 4 respondenti |

Graf č. 17, zdroj vlastní zpracování.



5.3 DISKUSE

Cílem mé práce bylo zjistit, co dělají děti se sluchovým postižením ve svém volném čase. Byli to žáci ze ZŠ pro neslyšící v Ostravě- Porubě.

Výzkum jsem se rozhodla realizovat formou dotazníku, ve kterém žáci zakroužkovali nebo napsali odpověď, která byla pro ně nejideálnější z dané nabídky.

Z těchto dotazníků jsem vyčetla věk, pohlaví a třídu respondentů, jejich jméno bylo samozřejmě anonymní.

Nejvíce žáků bylo zastoupeno ve věku 14 let, jinak celkové rozmezí bylo od 12 do 17 let. Zjistila jsem, co děti se sluchovým postižením dělají rády, co upřednostňují více, či méně. Jejich odpovědi se samozřejmě lišily. Objevily se i děti, které zájmovou činnost v kroužcích nemají a přesto jsou aktivní v jiných jim dostupných aktivitách.

Hry na počítači či sledování televize uvedl větší počet dětí. Také četba byla jednou z jejich aktivit. Sportovní aktivity ve spoustě případů byly ohodnoceny známkou 2 až 3, což znamená, že sport mají rády. Mezi ty oblíbenější sporty u chlapců patřil fotbal i florbal. Jedna z otázek byla zaměřená na zvířátko, o které se starají. Odpovědi na dotaz, jaké mají doma zvířátko byly- králíci, slepice i morče. Co se týče otázek na kamarády, tak ve většině případů

odpověděli, že mají kamarády jak slyšící, tak neslyšící. Jen pro děti se sluchovým postižením jsou více náročné. Je ale velmi dobré vědět, že děti se sluchovým postižením dokážou trávit svůj volný čas podle svých potřeb a nároků, a že se dokáží začlenit také mezi děti zcela zdravé.

ZÁVĚR

Tato bakalářská práce si klade za cíl rozšířit povědomí v majoritní populaci „zdravých lidí“ o problematiku sluchového postižení, zejména u dětí a dospívajících. Tato problematika je pro mnohé z nás skryta do několika mateřských, základních, středních a vysokých škol. Do nejčtenějšího časopisu jménem GONG, do internetového rádia a do zpráv v Českém znakovém jazyce. Přitom v České republice je zhruba 0,5 milionu sluchově postižených lidí. Je pravdou, že většinu z nich tvoří starší část populace, to ale na tomto faktu nic nemění. Z těchto 0,5 milionu lidí, je 15 000 sluchově postižených již od narození a 3900 osob trpí praktickou hluchotou. Úplnou hluchotou trpí 3700 osob. Z pedagogických výzkumů ale vyplývá, že lidí se sluchovým postižením bude nadále přibývat a to již kvůli tomu, že mladá generace osob je atakována různými nebezpečím v podobě techno- párty, disco- párty a podobně, které mají negativní vliv na sluch.

Většina mladých lidí v dnešní době používá ve velké míře k poslechu hudby sluchátka, která se zasouvají hluboko do ušního zvukovodu. Tím si někteří jedinci poškozují sluch prakticky okamžitě, nebo jejich dlouhodobým používáním riskují ztrátu sluchu, která je téměř jistá, pokud bude poslech hudby hlasitý. Proto bych ráda touto prací přiblížila bariéry a nástrahy, které si slyšící jedinec ani neuvědomuje a které pro člověka neslyšícího čekají na každém kroku jak v sociální skupině, tak v běžném životě.

V teoretické části práce se věnuji problematice sluchového postižení a její etiologii, jelikož se domnívám, že u sluchového postižení hraje velkou roli, kdy a jak byla ztráta sluchu získána. Pokud je odhalena co nejdříve, dá se s jedincem pracovat a zachránit například jeho zbytky sluchu pomocí kochleárního implantátu. Dále se snažím popsat komunikaci sluchově postižených dětí a její bariéry, které musí tyto děti překonávat. Výchova a vzdělávání je důležitým tématem, které je v této práci popsáno v další samostatné kapitole. Poslední kapitolou teoretické části je volný čas a jeho využití u dětí se sluchovým postižením.

Poslední kapitolu uzavírá průzkumná část a to kvantitativní výzkumná metoda, kterou je dotazník. Dotazník má dvacet otázek otevřených i uzavřených a byl rozdán dětem ze základní školy v Ostravě- Porubě a byl vyhodnocen za pomoci tabulek a grafů.

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Tabulka č. 1., Poruchy sluchu, zdroj KRAHULCOVÁ, B. *Komunikace sluchově postižených*, 2.vyd. Praha: Univerzita Karlova, 2001. ISBN 80-246-0329-2.

Tabulka č. 2, zdroj vlastní zpracování.

Tabulka č. 3, zdroj vlastní zpracování.

Tabulka č. 4, zdroj vlastní zpracování.

Tabulka č. 5, zdroj vlastní zpracování.

Tabulka č. 6, zdroj vlastní zpracování.

Tabulka č. 7, zdroj vlastní zpracování.

Tabulka č. 8, zdroj vlastní zpracování.

Tabulka č. 9, zdroj vlastní zpracování.

Tabulka č. 10, zdroj vlastní zpracování.

Tabulka č. 11, zdroj vlastní zpracování.

Tabulka č. 12, zdroj vlastní zpracování.

Tabulka č. 13, zdroj vlastní zpracování.

Tabulka č. 14, zdroj vlastní zpracování.

Tabulka č. 15, zdroj vlastní zpracování.

Tabulka č. 16, zdroj vlastní zpracování.

Tabulka č. 17, zdroj vlastní zpracování.

Tabulka č. 18, zdroj vlastní zpracování.

Graf č. 1, zdroj vlastní zpracování.

Graf č. 2, zdroj vlastní zpracování.

Graf č. 3, zdroj vlastní zpracování.

Graf č. 4, zdroj vlastní zpracování.

Graf č. 5, zdroj vlastní zpracování.

Graf č. 6, zdroj vlastní zpracování.

Graf č. 7, zdroj vlastní zpracování.

Graf č. 8, zdroj vlastní zpracování.

Graf č. 9, zdroj vlastní zpracování.

Graf č. 10, zdroj vlastní zpracování.

Graf č. 11, zdroj vlastní zpracování.

Graf č. 12, zdroj vlastní zpracování.

Graf č. 13, zdroj vlastní zpracování.

Graf č. 14, zdroj vlastní zpracování.

Graf č. 15, zdroj vlastní zpracování.

Graf č. 16, zdroj vlastní zpracování.

Graf č. 17, zdroj vlastní zpracování.

SEZNAM POUŽITÉ LITARATURY A INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

- COLLINS DOUGLAS R. *Diferenciální diagnostika prvního kontaktu*. Praha: Grada Publishing a.s., 2007. ISBN 978-80-247-0897-3.
- HAHN, A., a kol. *Otorinolaryngologie a foniatrie v současné praxi*. Praha: Grada Publishing, a. s., 2007. ISBN 978-80-247-0529-3.
- HORÁKOVÁ, R. *Sluchové postižení, úvod do surdopedie*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0084-0.
- HOUDKOVÁ, Z. *Sluchové postižení u dětí - komplexní péče*. 1. vydání. Praha: Triton, 2005. ISBN: 80-7254-623-6.
- JABŮREK, J. *Bilingvální vzdělávání neslyšících*. Praha: Septima, 1998. ISBN 80-7216-052-4.
- KLOZAR, J. et al. *Speciální otorinolaryngologie*. 1. vydání. Praha: Galén, 2005. ISBN 80-7262-346-X.
- KOUKOLÍK, F. *Mozek a jeho duše*. Praha: Galén, 2005. ISBN 80-7262-314-1.
- KRAHULCOVÁ, B. *Komunikace sluchově postižených*, 2.vyd. Praha: Univerzita Karlova, 2001. ISBN 80-246-0329-2.
- LANGER, J. *Komunikace osob se sluchovým postižením*. Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3674-6.
- LEIFER, G. *Úvod do porodnického a pediatrického ošetrovatelství*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2004. ISBN 80-247-0668-7.
- MATĚJČEK, Z. *Psychologie nemocných a zdravotně postižených dětí*. Jinočany: Nakladatelství H&H 2001. ISBN 80-86022-92-7.
- MILANO, F. *Ilustrovaný atlas anatomie*. Praha: 2006. ISBN 80-7371-142-7.
- MUKNŠNÁBLOVÁ, M. *Péče o dítě s postižením sluchu*. Praha: Grada Publishing a.s., 2014. ISBN 978-80-247-5034-7.
- MUMENTHALER, M. et. al. *Neurologická diferenciální diagnostika*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2008. ISBN 978-80-247-2298-6.
- OREL, M. FACOVÁ, V. a kol. *Člověk, jeho smysly a svět*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2010. ISBN 978-80-247-2946-6.
- PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-711-6.

PLEVOVÁ, I. SLOWÍK, R. *Komunikace s dětským pacientem*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2010. ISBN 978-80-247-2968-8.

POTMĚŠIL, M. *Sluchové postižení a sebereflexe*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1300-0.

SLOWÍK, J. *Speciální pedagogika*. Praha: Grada Publishing a. s., 2007. ISBN 978—80-247-1733-3.

ŠEDIVÁ, Z. *Psychologie sluchově postižených ve školní praxi*. Praha: Septima, 2006. ISBN: 80-7216-232-2.

VANĚČKOVÁ, V. *Výchova řeči sluchově postižených dětí v předškolním věku*. Praha: Septima, 1996. ISBN 80-85801-83-3.

VÍTKOVÁ, M. *Integrativní speciální pedagogika*. Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-071-9.

<http://lekarske.slovníky.cz/>

<http://www.snn-cr.cz/>

<http://www.snn-cr.cz/Ostrava.html>

<http://www.ostrava.cun.cz/>

<http://ruce.cz/>

<http://www.ostrava-neslyšící.org/>

Příloha č. 1. Dotazník



1. Jsi: a) kluk



b) holka

2. Do které chodíš třídy?

3. Kolik je ti roků?

4. Chodíš do nějakého kroužku?



a) Ne. Nechodím do kroužku.

b) Ano. Do jakých kroužků chodíš? **Napiš:**

.....

5. Chodíš do kroužků rád/a?

a) Ano.

b) Ne.



6. Chodíš do kroužků ve škole?

a) Ano.

b) Ne.

7. S kým chodíš do kroužků?

- a) Sám.
- b) S kamarády ze školy.
- c) Potkal jsem nové přátele v kroužku.



8. Máš kamarády?

- a) Ano. Jen kamarády ze školy.
- b) Ano. Kamarády ze školy i mimo školu
- c) Ne. Kamarády nemám.



9. Moji kamarádi jsou:

- a) Sluchově postižení (neslyšící).
- b) Slyšící.
- c) Slyšící i neslyšící.



10. Odkud znáš své kamarády?

Napiš:

.....

11. Baví tě sportovat?

a) Ano. Jaké sporty děláš?

.....

b) Ne. Sportování mě nebaví.



12. Díváš se na sport v televizi?

a) Ano. Baví mě to.

b) Ne. Sport mě nebaví.

13. Čemu se věnuješ rád(a)? (označuj jako ve škole: 1 – moc rád(a); 2 – rád(a); 3 – nerád(a))

| | | | |
|--------------------------|---|---|---|
| Běhání | 1 | 2 | 3 |
| Bruslení na ledě | 1 | 2 | 3 |
| Čtení knížek | 1 | 2 | 3 |
| Dívání na televizi | 1 | 2 | 3 |
| Floorbal | 1 | 2 | 3 |
| Fotbal | 1 | 2 | 3 |
| Hokej | 1 | 2 | 3 |
| Plavání | 1 | 2 | 3 |
| Hraní divadla | 1 | 2 | 3 |
| Hry na počítači | 1 | 2 | 3 |
| Stolní tenis (ping-pong) | 1 | 2 | 3 |
| Jízda na kole | 1 | 2 | 3 |

| | | | |
|--------------------|---|---|---|
| Jízda na koloběžce | 1 | 2 | 3 |
| Keramický kroužek | 1 | 2 | 3 |
| Kolečkové brusle | 1 | 2 | 3 |
| Kreslení | 1 | 2 | 3 |
| Lyžování | 1 | 2 | 3 |
| Procházky | 1 | 2 | 3 |
| Skateboard | 1 | 2 | 3 |
| Snowboard | 1 | 2 | 3 |
| Tanec | 1 | 2 | 3 |

14. Vyber 3 své oblíbené činnosti. Jak často se jim věnuješ?

.....

.....

- každý den



- každý týden
- občas
- vůbec

15. Jaké hry hraješ na počítači? (oznámkuj jako ve škole: 1 – moc rád(a); 2 – rád(a); 3 – nerád(a))



- a) Hry, ve kterých se hodně bojuje. 1 2 3
- b) Hry, ve kterých někoho zachraňuješ. 1 2 3
- c) Jiné hry. Jaké?.....
- d) Hry na počítači nehraji.

16. Co děláš o prázdninách? (oznámkuj jako ve škole: 1 – moc rád(a); 2 – rád(a); 3 – nerád(a))

- a) Jezdím na výlety. 1 2 3
- b) Jezdím na dovolenou. 1 2 3
- c) Jsem u babičky a dědečka. 1 2 3
- d) Chodím ven s přáteli. 1 2 3
- e) Hraji hry na počítači. 1 2 3
- f) Dívám se na televizi. 1 2 3
- g) Něco jiného.....



17. Máš doma zvířátko?



Ne.

a)

b) Ano. Jaké?.....

18. A. Staráš se o něj?

a) Vždy, když jsem doma.

b) Občas, když jsem doma.

c) Ne.



19. Myslíš si, že je pro děti se sluchovým postižením dost škol, nebo by jich mohlo být víc?

a) Myslím, že je jich dost.

b) Myslím že je jich málo.

c) Myslím, že bych jich mělo být víc.



20. Chodíš rád/a do školy?

- a) Ano vždy.
- b) Občas ano.
- c) Moc často ne.
- d) Vůbec nechodím rád/a do školy.



A to je celé. Děkuji ti za tvou pozornost a měj se hezky

AHÓJ



ANOTACE

| | |
|--------------------------|-----------------------------|
| Jméno a příjmení: | Stanislava Šimíčková |
| Katedra: | Pedagogická fakulta |
| Vedoucí práce: | Doc.PhDr. Eva Suralová Ph.D |
| Rok obhajoby: | 2015 |

| | |
|------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Název práce: | VOLNOČASOVÉ AKTIVITY ŽÁKŮ SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM |
| Název v angličtině: | LEISURE ACTIVITIES FOR PUPILS WITH HEARING IMPAIRMENT |
| Anotace práce: | Bakalářská práce je zaměřena na problematiku sluchově postižených žáků a na jejich volnočasových aktivit. Cílem práce bylo zjištění, jak tito žáci se svým hendikepem tráví svůj volný čas, čemu se věnují, jaké jsou jejich zájmy, záliby a kolik času svým zájmům věnují. Součástí bakalářské práce je i provedení pedagogického výzkumu pomocí dotazníku na základní škole pro sluchově postižené v Ostravě- Porubě, který je uveden v didaktické části práce. |
| Klíčová slova: | Sluch, sluchové postižení, vady sluchu. |
| Anotace v angličtině: | The thesis is focused on the issues of the hearing impaired students and their leisure activities. The aim of the study was to determine how these students with their handicap spend their free time, what he is, what their interests and hobbies, how much time they devote to their interests. Part of the thesis is the design of education alresearch using theq uestionnaire in a primary school for thedeaf in Ostrava Poruba, which is presented in the didactic part. |

| | |
|------------------------------------|----------------------------------------------|
| Klíčová slova v angličtině: | Hearing, hearing impairment, hearing defekt. |
| Přílohy vázané v práci: | Příloha č. 1. Dotazník |
| Rozsah práce: | 61 stran |
| Jazyk práce: | Čeština |